

előretölt

helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

felvidék

2022. június III. évfolyam 6. szám

Ha nem
kockáztatunk,
kihagyjuk a
legjobb dolgokat
az életünkől,
mert az életet nem
a lélegzetvételek
száma határozza
meg...

(Antal Tamás)

4

Hogya György -
Alkonyi fél-
homályunkat add
meg nekünk!

6

Gyurkovics Anikó -
Első alkalom

11

Morva Mátyás -
Tűzriadó

13

Kovács Jolánka -
A libamadár

Nyár (1986) [Lapszámunkat Dúdor István festőművész alkotásaival illusztráltuk]

vezérsers

Zalán Tibor

Útban Korinthosz felé

Szeresd a nőt és szeretni fogod az életet
tanácsolta Zorba De ő bolond volt és görög
Az ablakon túl rohantak a leánderek Még
pár nap s a Blue Dolphinban meg fog halni Végre Vagy
csak a szerelem értelmetlensége talál rá
Ami végső soron egy másik kiszerveződés
Nagy kék delfinek zuhognak a nagy kék egekből

Nagy kék delfinek dobálódnak a magas éghez
Így szervezi ki magából a lélek a szépet s
a reménytelenség szerelmét Ott találhat rá
a nap vége A Blue Dolphinban Hol meg fog halni
Az ablakon túl leánderek ideges tánca
Ösztöne tanácsolja kerülje Zorbát Nőket
fog szeretni újra S talán még őt is az élet

fordulópont

UTAZÁS AZ ÉLET

Az ember egész életében utazik, akkor is, ha el sem hagyja otthonát. Az életünket is felfoghatjuk utazásnak, hisz a folytonos változás, az újabb és újabb élmények, benyomások, tapasztalatok egy hosszú utazásra emlékeztetnek. Vanak szenvedélyes utazók, akiket folyton hajt valami újabb tájak, kontinensek, városok, népek, kultúrák, műemlékek felfedezésére, megtapasztalására, meghódítására, megismerésére. Akik nem csomagolnak, nem indulnak neki a nagyvilágnak, azok is utaznak, amikor útirajzokat, tudományos, művészeti, történelmi könyveket böngésznek, vagy hasonló témájú filmeket néznek tudományos tévéadón. Megkockáztatom, hogy még azok is szellemi utazás-

ban vesznek részt, akik irodalmat olvasgatnak, színházi előadást vagy filmet néznek. Szellemi utazás, ami lehet épp olyan tartalmas, akár tartalmasabb, mint egy fizikai utazás. A kíváncsi, kereső-kutató, nagy képzelőerővel bíró emberek tartoznak a szenvedélyes utazók kategóriájába, akár fizikai, akár szellemi értelemben beszélünk utazásról.

Az utazás ma már a modern élet természetes velejárója lett, izgalmat ígérő, élményekkel kecsegtető, a szemlélődés számtalan formájának teret adó cselekmény. A sajtó, a média, a közösségi hálózatok naponta bombázzák kínálatokkal a közönséget. Ahhoz, hogy valaki belevágjon egy kecsegtető utazási kalandba,

a vágy és az idő mellett csak pénzre van szüksége. Egykor hónapokig, évekig tartott egy hajóút a tengeren túlra, Indiába, vagy karavánút a távol-keleti országokba. Ma már két nap alatt repülővel elérhető akár Ausztrália is. Ám a gyorsaság és a kényelem hozadéka lett a felületes szemlélődés, a könnyen felejthető élmények kavalkádja, elmélyült dokumentálódás helyett.

Lucius Burckhardt keserűen jegyzi meg: „Az utazókat ma nem pusztán járművek ablakai és egyéb hasonló felületei választják le a környezettől, hanem a sebesség fala is elzárja a tér és a tájék mélységének megtapasztalásától. E tekintetben sajátos, az arkhimédeszi arányosságra emlékeztető jelenség figyelhető

meg: amilyen mértékben növekszik az utazási sebesség, ugyanolyan mértékben csökken az észlelés mélysége.”

Kicsi lett a világ, mondták már gyermekkoromban, és ez ma már inkább elmondható az információdömpingben könnyen megismerhető világunkról. Az egykori zarándoklatokból, expedíciókból ma már turistaipar lett. Egyre nehezebb megállni, szemlélődni, elmélyülni. Rohanunk, minél többet akarunk megismerni, az alapos megismerés ma már csak klipek villanása, jármű ablakában futó képek.

Középiskolásként, barátommal Ulan-Udébe készültünk meglátogatni levelezőtársainkat, olyan módon, ahogy Kőrösi Csoma Sándor indult el útjára. Aztán csak a Kárpátok-

ban gyalogoltunk hosszú kilométereket. Az is élmény volt. A rendszerváltás után katarzisz volt felfedezni a nyugati világot, az Adriát. Nemcsak a berlini fal omlott le a kelet-európaiak számára, hanem minden korlát. Egyetlen dolog szűkíthette az álmok elérhetőségét, az anyagi lehetőségek. És ezt hamar megtapasztalta az emberek nagy többsége, akik a médiában az úrutazásra jelentkezők csillagászati hozzájárulásáról értesülnek, miközben nekik marad a szabadstrandolás a folyóparton, vagy egy tó mellett.

Azok közé tartozom, akik gyermekkoruktól hosszú utazásokról álmodoztak, a világ felfedezéséről fizikai és szellemi értelemben. Életem első felében nem sok lehetőség-

fordulópont

gem akadt az utazás szenvedélyének adózni. Aztán úgy tizenöt éve nagy változás állt be az életemben, amit a költészetnek köszönhetek. Költő barátok ajánlására meghívtak Nicaraguába egy költészeti fesztiválra, majd Kanadába, Kolumbiába, Ecuadorba, Peruba, Kínába, Vietnámba és

még sok-sok országba irodalmi rendezvényekre, fesztiválokra. A rendezők gondoskodtak arról, hogy megmutassák az ország földrajzi, történelmi, építészeti, néprajzi és kulturális értékeit. Sokkal több mindent meg tudtam nézni, megcsodálni, megismerni, mint amit egy fizetett turista-

út kínál. Nem beszélve a személyes kapcsolatokról, barátságok kialakításáról, a verseim fordításáról és közléséről különböző országokban, és a díjakról, amelyekkel itt-ott megörvendeztetek. Díszpolgárnak lenni Nicaraguában, Szerbiában és Romániában lélekmelengető dolog. Világ-

járó élményeim egy részét a *KÉK* című kötetem *Úton* című ciklusában írtam meg. Sok emlékem, élményem van, ami megírásra vár. Az Opus felkérésére sorozatban fogom közölni úti élményeim, megfűszerezve kulináris élményekkel, a nemzeti konyhák különlegességeivel.

Egyszer talán könyv is lesz belőle. Addig utazom tovább, az idén Dél-Koreába, Vietnámba, Ecuadorba, Kenyába, Görögországba, Olaszországba kaptam meghívót. Amikor írni kezdtem, nem gondoltam, hogy a költészet is lehet valuta, amely újabb írásokban kamatozik.

ÚTON LENNI

Az életünk, amit akár „útnak” is nevezhetnénk, szépen lassan vagy néha gyorsabban telik, fut, bandukol velünk, a testünkkel és a tudatunkkal együtt. A létünk egy folyamatos utazás, vándorlás az ismeretlen felé, ami alatt magát az életet tanuljuk meg, és mire megérkezünk, az út talán fontosabb lesz a célnál.

A „nagy utazás” élvezetét még fokozhatjuk úgy is, hogy próbáljuk csillapítani kíváncsiságunkat azzal, hogy a hétköz-

napok biztonságát, állandóságát (ami, ugye, csak egy illúzió) próbáljuk felcserélni a változás, a kaland, a megismerés, az ismeretlen mágnesként vonzó érzésére. Ilyenkor akaratlanul is feltesszük magunknak a kérdések sorozatát, mert a félelem bennünk van az ismeretlennel szemben: mi van, ha mégsem sikerül, ha elbukunk, ha nem az lett, amit szerettünk volna, ha kínos helyzetekbe kerülünk? Az évek során rájövünk arra, hogy sajnos, ha nem koc-

káztatunk, kihagyjuk a legjobb dolgokat az életünkéből, mert az életet nem a lélegzetvételek száma határozza meg, hanem azon pillanatok összessége, amikor elakad a lélegzetünk. Mindig valahonnan jövőnk és valamerre tartunk, mert vándorló lelkek vagyunk, és az egész élővilágban az egyetlenek, akik tudatában vannak saját mulandóságuknak. Talán azért indulunk el, hogy az út végén békére leljünk, mert a megnyugvás olyan állapot,

amely rövidebb vagy hosszabb ideig simogatja a lelkünket, de mindig vágyunk az ismeretlenbe, hogy megtapasztaljuk a felfedezés örömét, csillapítsuk kíváncsiságunkat, hogy az út befejeztével kicsit szomorúak legyünk, mert elértük azt, amire napok, hetek, hónapok vagy esetleg évek során vágyakoztunk. Megnyugodhatunk. Megérkeztünk. Amikor készülődünk egy utazásra, lázban égve, gondosan eltervezzük, milyen hasznos és haszontalan dolgot viszünk magunkkal, megpróbáljuk eldönteni, mi az, ami fontos vagy kevésbé fontos számunkra. Ezek a legjobb pillanatok, mikor az álom már megvalósulni látszik, készülünk az ismeretlenbe, de még nem tudjuk, mi lesz az út folyamán, szóval a készülődés izgalma mindent felülír. Hobót idézve: „Úton lenni boldogság, megérkezni halál.” Talán természetünkéből fakad, hogy mindig találnunk kell egy olyan célt, utat, ami előtt ismét részesei lehetünk a már fent említett érzéseknek, mert aki egyszer ezt átélte, annak biztosan hiányozni fog, és keresni fogja, hogy újból átélhesse a készülődés mámorító érzését, hiszen a legörömtelibb érintés szerelme az ismeretlen. A leghívogatóbb hegycsúcs az, amiről még nem néztünk le a világra. A remény persze mindig életben tart.

Az úton magunk vagyunk gondolatainkkal, persze akadnak útitársak is. Aki elől halad, azt követni kell, aki lemarad, az meg bennünket követ. Egy adott országot legjobban a helyi embereken keresztül lehet megismerni. Nem kell mindig az útikönyvek szerint haladni. Nem kell mindent betűről betűre betartani. Nem kell mindent megnézni, ami a leírásban található. Inkább be kell ülni egy kocsmába, vagy ki az utcára egy kávéra, figyelni a helyi embereket, de az is jó, ha csak

úgy céltalanul bolyongunk, hagyjuk magunkat sodródni a tömeggel, belesimulunk a környezetbe, és persze élvezzünk minden pillanatot a varázslathból. Sokkal többet fogunk tudni az adott helyről, mint az, aki idegesen rohángálva az útikönyvével futkos az egyik helyről a másikra. Ebben az egocentrikus világban még ráerősít a „mindent le kell fényképezni” érzés is, ami minden utazás legnagyobb csapdája lehet. Azt hisszük, hogy el tudjuk vinni azt az érzést magunkkal, amit talán soha nem is éltünk meg, hiszen fotózás közben nem vagyunk jelen a helyszínen. A telefonunkkal vagy a fényképezőgépünkkel törődünk, és azzal, hogy jó legyen a kép, amit talán sosem nézünk majd meg, és valljuk be, hogy még a barátaink, szeretteink sem kíváncsiak a milliomodik képünkre, csak udvariasan mosolyognak, illemből. Persze pár fotó befér, de nem szabad sok időt elfecsérelni ezzel, inkább adjuk át magunkat a hely varázsának! Azért merem ezt leírni, mert én is beleestem ebbe a hibába, és el sem tudtam képzelni, hogy másképpen is gyűjthetjük az élményeket, mint a fényképezéssel. „Éld velünk az életet, gyűjtsd a szép éveket!” – ahogy a kedvenc zenekarom is énekli. Az átélt élményt nem képen visszük haza, hanem a fejünkben. A helyszínen próbáljuk átélni a pillanatot, amiből később erőt meríthetünk, és mosolyogva, jó érzéssel tudunk visszagondolni rá. Ne felejtjük el megtalálni az út szépségét, felfedezni az apró örömeiket, de ha kell, tudjunk megállni is, visszagondolva az átélt élményekre!

Mindenhol jó, de legjobb ott-hon – azért mégis jó útra kelni, keresni önmagunkat. És hogy megérkezünk-e egyáltalán valaha? Nem tudni, mert soha sincs megállás.

Dúdor István: Úton (1979-80)

előretolt
helyőrség

Mellékletünk az Előretolt Helyőrség laposalád tagja • Kiadja: **Lilium Aurum Kft.** • Főszerkesztő: **Szentmártoni János** • Felelős szerkesztő: **Hodossy Gyula** • Szerkesztők: **Póda Erzsébet, Z. Németh István** • Főmunkatárs: **Kövesdi Károly** • Tiszteletbeli konzulens: **Tóth László** • Szerkesztő-koordinátor: **Nagy Erika** • Korrektor: **Tóth Ozsváld Zsuzsanna** • Tördelőszerkesztő: **Rácz Éva** • Nyomda: **ADC Media Rt.** • Terjeszti a **Magyar7 – Pro Média Alapítvány** • Elérhetőség: **helyorseg@liliumaurum.sk** • Honlap: **helyorseg.ma** • Támogató: **Emberi Erőforrások Minisztériuma** • Lebonyolító: **Petőfi Kulturális Ügynökség Nonprofit Zrt.**

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Petőfi
Kulturális
Ügynökség

interjú

A VERS KIHÍVÁS

A 80 éves Mila Haugová köszöntése

Nagy Erika

Mila Haugová verskötetei francia, német, angol és szlovén nyelven is megjelentek. 2013-ban megkapta a Dominik Tatarka-díjat, 2020-ban pedig Szlovéniában az Európai Irodalmi Vilenica nagydíjat. Magyar nyelvű, *Ózgerinc* című kötete 2000-ben jelent meg a Kalligram Kidónál, a munkásságáról szóló monográfia pedig 2002-ben, (Mila Haugová: *Alfa*) szintén a Kalligramnál.

– **Budapesten születettél, s ha jól tudom, kétnyelvű közegben nőttél fel.**

– Mozgalmas életem volt már gyermekként is. Budapesten születtem, de csak rövid ideig, egy évig éltünk ott, majd a háború után következett az Ungvár melletti Mezőkaszony – Beregszász, ahol 1945-ig laktunk. Édesapám szlovák nemzetiségű volt, anyukám pedig magyar, Jászapátiból származott. Amikor visszaköltöztünk az akkori Csehszlovákiába, Verebély lett az otthonunk, ahol apukám szülei is laktak. De még mindig nem volt vége a költözésnek, laktunk Nyitrán, Kistapolcsányban, és 1954-ben Nyúlvölgyben leltünk igazán otthonra. Ma is itt lakom, a szüleim házában, pozsonyi lakásomat átadtam a lányomnak és a két gyönyörű unokámnak. Végre otthonra leltem. Kétnyelvűként nevelkedtem, két kultúrát ismerek. Nálunk a

családban szigorú rend uralkodott, be kellett tartanunk, hogy vagy szlovákul beszélünk, vagy magyarul. Drága anyukám természetesen, ha ejtett is hibákat, de megtanult szlovákul. Édesapám halála után pedig kizárólag csak a szlovák rádiót hallgatta, mert mindig azt mondta, hiányzik a szlovák hangja. Miután 2007-ben anyukám is meghalt, egyre kevesebb alkalmam volt magyarul beszélni. A verseimet „apanyelven” írom, vagyis szlovákul. Az első magyar kötetem viszont édesapám halála után készült el.

– **Hosszú ideig, vagyis 1986-tól 1996-ig a Romboid irodalmi folyóirat szerkesztője voltál. Mit adott neked ez az időszak?**

– Nagyon szerettem a szerkesztői munkát. Megismertem például Pavel Vilikovskýt, aki től rengeteget tanultam. A fantasztikus költő és író kollégákkal nemcsak munkakapcsolatba kerültem, hanem barátságok szövődtek közöttünk. A szerkesztői beszélgetéseknek se szeri, se száma nem volt, és tudtuk, éreztük, hogy az irodalom mennyire fontos a lelki élet megtartására és nemesítésére. Nagyon szép időszak volt az életemben.

– **1980-ban jelent meg az első versesköteted, a legutóbbi pedig 2021-ben *Z rast***

***línstva* címmel. Verseidben feldolgozod a mindennapok eseményeit, tragikumait. Vagyis az öröm pillanatait, emberi kapcsolatokat, szeretetet és fájdalmat egyaránt. Mi az, amit ma is írsz? Boldog ember vagy?**

– Mindig azon voltam, hogy az életemet és az írásaimat összhangba hozzam, hogy úgy írjak, ahogy lélegzem. A verseimmel, remélem, nyomot hagyok magam után. Mindig is hittem a jóban, az emberi kapcsolatok fontosságában, annak ellenére, hogy nekem nem voltak boldog kapcsolataim, csak olyanok, amelyek a vége előtt már véget értek. Engem szorongat a hiány, amikor írok, vagyis az írásban teremtem meg mindazt, ami már nem létezik. Mára az én boldogságom kimerül a két unokámban, az életet jelentik számomra. A kisebbik egyszer azt mondta nekem: „Nem akarok nagy lenni, mert te már akkor nem leszel itt, és én nem akarok nélkülüled élni.” Ez maga volt a letisztult vers. A vers kihívás számomra. Sokszor írok reggel, s ilyenkor valami mindig átjön a versbe az álmomból. Egy-egy mondat, vagy csak ritmus. Majd délután úgy öt óra tájéka jön a lecsendesülés. Kézzelek írok a szép kínai selymmel fedett *Moleskin* naplóba, néha ceruzával, színessel is, vagy tollal. Majd átírom a számítógépemre.

Mila Haugová

– **Mit jelent számodra a műfordítás?**

– A kétnyelvűség valahogy mindig is azt eredményezte, hogy közöm legyen a fordításhoz és a többnyelvűséghez. Sajnos már nem fordítok, pedig bár nagyon kemény, de szép munka is egyben. A stafétát átadtam a lányomnak, Elvirának. Utoljára Tóth Lászlót, Csobánka Zsuzsát és Vida Gergelyt fordította

a háromnyelvű lányom. Én angoltól, németből és magyarból is átültettem szlovák nyelvre műveket. Pilinszky János a kedvenc költőm, és sajnos, amit tőle fordítottam, a mai napig kiadatlan maradt. Angoltól fordítottam Sylvia Plath, Anne Sexton könyveit, magyarból Nemes Nagy Ágnes, Kiss Annát, Oravecz Imrét, Barak Lászlót, a drága Mikola Anikót, számos irodalmi folyóiratba. Egy antológia is készülőben volt, de sajnos Vojtech Kondrót halálával az előkészületek megakadtak.

– **Milyen terveid vannak a jövőre vonatkozóan? Ha jól tudom, eddig húsz önálló kötetet jelent meg.**

– A közelmúltban elkészült a kézirat a verseskötetemhez, aminek a *Dokonalé zviera(nie)* címet adtam, s reményeim szerint 2023-ban talán megjelenik. Szeretnék még összeállítani egy utolsó, mégpedig egy autobiografikus könyvet, amelyben minden benne foglaltatik majd: sorsom, írásaim, családom, szerelmek. De benne szerepelne a sok szép utazás, az íróársaim, a zene és képzőművészet is. Az életemet magam akarom papírra vetni, elkerülve ezzel a későbbi nosztalgizást, vagy azt, hogy a jövő olvasóit félrevezessék. Ahhoz, hogy az unokáim az igazat tudják meg rólam, magam leszek a felelős minden leírt szóért.

Dúdor István: Házunk a Dreha alatt (1963)

esszé

ALKONYI FÉLHOMÁLYUNKAT ADD MEG NÉKÜNK!

Hogya György

„Valami,
Minek lakása az alkonyi fény,
Végtelen tenger, élő levegő,
A kék ég és az ember
gondolatja,
Mozgás és szellem, mely
uralkodik
Gondolkozón s tárgyán
a gondolatnak
És minden dolgon
végighömpölyög.”

Wordsworth

1656. július 27-én az amszterdami zsinagógában kérelmelhetetlen szigorúsággal közösisített ki egy fekete hajú, jámbor fiatal embert, akinek egyetlen bűne a gondolkodás, pontosabban a független vagy „másként” gondolkodás volt az átok rituáléjának része volt az átok felolvasása is, amelyből csak részleteket idézek: (az illető tehát) „...átok alá vetessék, Izrael népéből kiszakíttassék... utáljuk, elátkozzuk és kirekesztjük (őt)... Legyen átkozott nappal és legyen átkozott éjjel; legyen átkozott lefektében és legyen átkozott felkeltében; átkozott elmentében és átkozott megjöttében... Ezennel figyelmeztetünk mindenkit, hogy senki se élő szóval ne beszélgesse vele, se írásban ne érintkezze; hogy senki ne tegyen neki semmi szolgálatot, ne lakozzék vele egy földél alatt, ne lépjen hozzá négy rőfnél közelebb, s ne olvasson el semmi írást, amelyet ő diktált avagy saját kezével írt.”

Az átok felolvasása közben időnként megszólalt egy nagy kürt, a gyertyákat, amelyek a

szertartás elején még szépen csillogva égtek, egyenként elfűjták, így a szertartás végére az egész gyülekezet sötétségben maradt. Számukra Spinoza Baruch meghalt.

Egyesek úgy vélik, hogy az amszterdami zsidó hitközösség akkori szellemi feje, Menasse Ben Izrael minden bizonyítással talált volna olyan megoldást, amelynek segítségével az említett fiatalember békésen élhetett volna tovább, de Menasse Ben Izraelnek komolyabb gondja volt ezekben az időkben; az angol-holland koalíció megteremtésére irányuló küldetése során Londonban Oliver St. Johnnal és küldötteivel egy olyan szerződés és egyezség megkötése ügyében tárgyalt, amely a holland állampolgároknak, így a zsidóknak is (!) kiváltságokat adott volna, hogy Angliában maradjanak és dolgozhassanak.

Így aztán Spinoza esély nélkül szállt szembe bírjaival, és sem fenyegetés, sem pénzjutalom nem tudta rávenni álláspontja megváltoztatására.

1656-tól tehát számkivetetten és magányosan élt, sőt 1660-ban keresztnevét Benedictusra változtatta, mintha ezzel is kifejezte volna a döntésbe való belenyugvását, beleegyezését. Mindezek ellenére egész élete és gondolkodása arról tanúskodik, hogy megpróbálta elfogadni és szeretni azt a világot, amelyben élni kényszerült. Magában nyilván csak mosolygott azokon a kísérleteken, amelyek hol kikö-

zösítéssel, hol pénzügerekkel próbálták útvjáról eltéríteni. Tántoríthatatlansága és megvesztegethetetlensége kikezdetlennek tűnt.

Kora egyházfői és átlagemberei éppoly értetlenül álltak gondolataival szemben, mint a ma emberei. Ám itt nem a filozófiájáról kívánok beszélni. (Akit érdekel Spinoza panenteizmus, kellő mennyiségű adatot talál könyvekben, interneten. Panenteizmus = annak a tana, hogy minden az Istenben van, azaz nincsen az Isten akaratától független létező. A panteizmus és a panenteizmus között számos igen jelentős különbség van, ám míg az előbbi a judaizmus szerint kétségkívül hamis tan, az utóbbit – a ljádi Snéur Zálmán rabbinak és az egész hászid mozgalomnak köszönhetően – ha nem is vallja magáénak, de elfogadja.)

Szóval, itt nem a filozófiai nézeteiről beszélek, hanem egy magatartásformáról, amely még így utólag is imponálóan hat mindazokra, akikben még van tartás, erkölcsi elvárás, és a „nagyok” iránti tisztelet.

Valójában azt is mondhatnám, hogy kortársaim elé példaképként kívánom állítani Spinozát, ha az a bizonyos kis ördög nem súgna rögtön a fülembe azonnal: „Ugyan kit érdekel ma Spinoza? Mi köze van Spinozának a ma emberéhez?”

Mire én keserűen válaszolom neki: Igen, igazad van, ha Spinozát a gondolat emberének tekintem, akkor valóban nem sok köze lehet a ma emberéhez.

Nyilván a kérdésben és a válaszban is van túlzás, ám a kérdésfelvetés jogos.

Példakép? Manapság? Fiataloknak? És épp Spinoza? Nehéz ügy.

Hiszen a fiatalok – akár érvényesülnek a későbbiekben, akár nem, tehát egyetemi végzettségűek vagy elemi iskolával a hátuk mögött – jórészt korrupciót, törtetést és igazságtalanságot tapasztalnak, és egész későbbi, megalkuvó életük ezekre a kényszerítő hatásokra épül. Az iskolarendszer egyébként sem arról szól, hogy képességeiket fejlessze, inkább az említett képességeket visszafojtva azokat uniformizálja.

Ezen feltételek vagy inkább korlátok között nehéz is lenne példaképekkel előhozakodni, különösképp, ha azok háromszáz évesek, vagy akár idősebbek. Ez a feladat még kilátatlanabbnak tűnik, mint Siegfried Lenz példaképkérés kísérlete! (A Példakép című regényében három tanár kísérletet tesz arra, hogy egy újonnan készülő olvasókönyv számára a kor bonyolult követelményeinek is megfelelő eszményi magatartásformát megtalálják.)

Korunk továbbra is bonyolult, sőt egyre bonyolultabb, és az eszményi magatartásforma – különösen, ha bizonyos gondolkodással (és itt autonóm gondolkodásról lenne szó) kapcsolatos elvárásokat fogalmaz meg – továbbra is elérhetetlennek és megvalósíthatatlannak tűnik.

Ha Spinoza filozófiai érdemeitől el is tekintünk, kalapot kell emelnünk az előtt az emberi magatartásforma előtt, amely-lyel életét vezette.

Még fiatalon elsajátította az optikus szakmát, egyrészt azért, mert a héber törvény megkíván- ta, hogy minden tanuló sajátít-son el valami kézművességet, és nem csak azért, mert tanulás-ból és tisztes tanításból ritkán lehet megélni, hanem azért is, mert (mint Gamaliel mondta) „a munka erényessé tesz, ellenben minden tanult ember, aki mesterséget nem tanul, végül is gázfickóvá lesz”. Politikusaink minden bizonnyal nem szívesen olvasnak ilyesmiről, ám Spinoza olyannyira magáévá tette ezt a gondolatot, hogy egész életében lencsék köszörülésével, csiszolásával kereste meg a napi betevőre valót.

Manapság is sokan vannak/vagyunk, akik fizetéstől fizetésig keresik/keressük meg a napi falatra valót, és titkolt vagy kevésbé titkolt irigységgel vegyes csodálkozással nézzük a gazdag emberek házait, autóit, ám Spinozát mindezek a jóléti csodák hidegen hagyták.

Spinozát három dolog foglalkoztatta: elsősorban a gondolkodás, másodsorban, hogy munkájával annyit keressen, amennyiből meg tud élni, és a tanítás, mert hogy gyermekek tanításával is foglalkozott.

Meg kell mondani, hogy a gondolkodás számára jövedelmezőbbnek tűnt, mint a lencsecsiszolás, hiszen épp a gondolkodás, amely egyházának kitaláltjává tette, teremtette meg számára a lehetőséget, hogy jelentős vagyonhoz és ezáltal valódi függetlenséghez jusson. Ám, mint tudjuk, ez őt nem érdekelte.

Így történhetett meg, hogy elutasította mindazok felajánlását, akik csodálattal és elismeréssel adóztak azon szellemi teljesítmény előtt, amelyet felmutatott. Csak pár esetet említsünk: nem fogadta el Simon de Vries felajánlott pénzét, sőt amikor az a végrendeletében rá akarta hagyni a vagyonát, azt is elutasította, nem fogadta el Jan de Witt (a hollandi köztársaság főbírája!) felkínált járadékát, sőt mi több, volt bátorsága, finoman ugyan, de visszautasítani XIV. Lajos támogatását is! Ezeket olvasva arra gondoltam, mennyire könnyebb hasonló, az önzetlenségről szóló példákat keresni a múltban, mint jelen korunkban!

Ott volt például Phókión, a hadvezér. Épp oly megvesztegethetetlen volt, mint írásunk hőse. Nem fogadott el semmit

Dúró István: Őszi délután (1964)

esszé

se Philipposztól (Nagy Sándor apjától, aki alaposan „megken-
te” az athéni hangadókat, mint Aiszkhinész vagy Démadész). Phókión a későbbiekben két-
szer is visszautasította a Nagy Sándor iránta való tiszteletének jeleként felkínált „ajándékokat” (Alexandrosz először száz ta-
lantumot küldött neki, később az egyik ázsiai város jövedel-
mét ajánlotta fel, ám Phókión elutasította). Sándor halála után az egyik diadokhosz, Anti-
patrosz „figyelmességei” elől is kitért (feljegyezték Antipatrosz kijelentését, mely szerint neki
– Antipatrosznak – két barátja volt Athénban, Phókión és Dé-
madész; az egyiket soha nem tudta rávenni, hogy elfogadjon tőle valamit, a másiknak meg
soha nem volt elég az, amit adni tudott neki).

Nyilván hiányos műveltsé-
gem az oka, hogy korunk szel-
lemóriásainak életéből nem tu-
dok hasonló példákkal előállni. Visszatérve tehát Spinozához, számára az igazi elismerést
nem a pénzadományok, hanem az olyan emberek tisztelete és barátsága jelentette, mint Hen-
ry Oldenburg, a Royal Society titkára, von Tschirnhaus német feltaláló, Huygens holland
tudós, Leibniz, a filozófus és a többiek. Miként más dolgok-
ban, Spinoza ezekben a kérdé-
sekben is következetes és ren-
díthetetlen maradt.

Ám, ha netán valaki azt hin-
né, hogy könnyű volt neki így

viselkedni, hiszen mindezt
megtehetette, semmi sem fe-
nyegette, akkor nagyon téved! Mellesleg nagyon nehéz olyan
korszakot találni, amelyben a „szabad” gondolkodókat ne
fenyegette volna valamilyen veszély... Spinoza tisztán látta
ezeket a veszélyeket.

Nem felejtette el Uriel Acosta
esetét, akit szintén veszélybe sodortak saját nézetei, olyany-
nyira, hogy az egyházi vezetők rábírták nézetei visszavonására – ennek következtében a zsiná-
góra küszöbére feküdve kellett elszenvednie, hogy minden hit-
társa végigtaposson rajta –, ám mintha ez nem lett volna elég, saját unokatestvére is rálőtt a
zsinagóga előtt. Nem csoda, ha Uriel Acosta ezek után megölte magát. Spinoza ekkor tizennégy
éves volt.

Spinoza tudott Adrian Koer-
bagh sorsáról is, aki – szintén nézetei miatt – másfél év fog-
ság után börtönben halt meg. Ez utóbbi miatt Spinoza tíz évig
semmit sem tett könyve meg-
jelentetése érdekében. Mert, ugye, nincs nagyobb kellemet-
lenség, mint amikor tőlünk ostobább emberek döntenek
könyvünk sorsáról... és az éle-
tünkről.

Spinozát nemcsak az általa
olvasott művek, hanem az élet is okossá tette. Olvaszt Szók-
ratész, Platón, Arisztotelész, Bruno és Descartes gondola-
tait, és ismerte azokat, akiket tetteik, nézeteik, gondolataik

Dúdor István: Csonka fák (1963)

miatt halálra ítélték: Szókra-
tész, Phókion, Anaxarkhosz,
Pheidiasz. A lista túlságosan is
hosszú lenne.

Hogy miként lehetne Spinoza
és a hozzá hasonló gondolko-
dók életét, gondolatait népsze-
rűsíteni, nem tudom. Nem is

feladatom. Korunk embere még
nem fedezte fel a történelemben
rejlő értékeket, és ez sajnos meg
is látszik.

Talán ha Einsteint olvasnánk,
közelebb kerülnénk a kérdés
lényegéhez, hiszen Spinozával
kapcsolatban ilyeneket írt: „Én

*Spinoza Istenében hiszek, aki
minden létező harmóniában
megnyilvánul, és nem abban
az Istenben, aki az emberek
cselekedeteivel és végzetével
törődik.*

Abszurd elvárás: ehhez még
Einsteint is olvasnunk kellene...

vers

Székelyhidi Zsolt

A második teremtés- történet, a Paradicsom

Föld	magamból.
a gyomrom,	Tested
ég a hajam,	leszek,
tüzel	könnyű
a homlokom.	szemed.
Termelek.	Arcodat
Lázasan	arcomba
élek,	hajtod,
sebeket	szentem.
ejtek,	
meggyulladok.	Földrengés
Bennem	eged
zuhogó	lenyelem,
eső	vihar
hűt.	szavaid
Termőföld	nyelvemen.
mellkasom	Egyedül
adok-kapok.	vagy,
Élvezem,	egyedül
ahogy	vagyok.
lelkesen	Társamként
vesztek	hát

legyél
szél,
ami
felborít.
Álmomban
felhőzet
homlokod,
torkod
virágtölcsér.
Arcod
halántékomra,
levegőd
torkomba,
nyakad
szorításomba
ér.

A bűnbeesés

Különc
éden,
minket
fog.
A fa

középen,
fenn
forog,
lombja
feszes,
gyökere
lenyúlik.
Felpattanunk,
törzsét
kapaszkodjuk,
ágáról
lelógunk.
Nézünk
körbe,
a rendre.
Ugranánk,
mi, elszálltak.
Csintalan
lopunk
a fából,
sarjadó
eszméjét
harapjuk,
nyeljük.
Eszünk,
gyomrunk

szorul.
Ez a formánk.
Észrevétlenül
leszünk
a termés,
törzsi
rendszer.
Feszülünk
esztelen,
felül
kiszállunk.
Aláesünk.

Az özönvíz előtti ősatyák

A szemed
az enyém.
Bal kezéd
kisujját
ugyanúgy
tartod.
Csücsörítesz,

mielőtt
savanyút
harapsz.
Nevetsz,
minden
nüanszon.
Apámnak
mondlak,
a fejed
ingatod.
Micsoda
teremtés volt,
dicsekedsz,
milyen
fényűzés.
Most én
kuncogok
az asztalnál.
Szedsz
vért,
hozzá
húst,
a gyerekek
nem
kérnek.

ELSŐ ALKALOM

Gyurkovics Anikó

A színpad fényárban úszik. A kordbársony függöny mögött lustán terpeszkedik a fényes, fekete, szárnyas zongora. Én még az öltözőben készülődöm, utolsó igazítás a sminkemen, utolsó pillantás a tükörbe, a ruhám tökéletes. A fekete szatén simogatóan omlik le a testemen, tökéletesen hangsúlyozva a derekam és a kerekded csípőm. Szőke hajzuhatagom némileg takarja a ruha majdnem teljesen nyitott hátrészét.

– Művésznő, jelenése van!
– hangzik a direktor sürgető hangja a folyosóról.

Billegek még egy kicsit a tükör előtt, majd kilépek az öltözőből. A folyosón a rendező rohan felém. Alig kap levegőt, olyan felfokozott hangulatban van.

– Drágám, telt ház van!

Ha eddig nem izgultam volna, akkor most a rendező ki-

rohanása megtette a magáét. Reszket kezem, lábam. Amikor autodidakta módon elkezdtem zongorázni, nem gondoltam arra, hogy egyszer olyan magasra ível a tehetségem csillaga, hogy teltházas koncertet adjak.

Mély levegőt veszek, igyekszem nem tudomást venni a torkomban dobogó szívemről.

Mielőtt a színpadra lépnék, a függöny mögött egy átkozott szögbe akad a ruhám, és hallom a reccsenést. A finom szatén enged a kényszernek, és végighasad.

– Ne aggódjon, a nemesebbik fele még éppen takarásban van – mondja az igazgató a hátam mögött.

Kivonulok a színpadra, a zongora mellett finoman meghajlok, közben hallom az áruló szövet recsegését. Tapsvihar fogad, amibe teljesen belepiru-

lok. Leülök a zongora elé, mély levegőt veszek, megigazítom az előre odakészített kottát, ami annak rendje és módja szerint a billentyűkre szédül. Vissza teszem a helyére, majd miután még kétszer megcsinálja velem ezt a malört, végre a helyén marad. Valaki felkacag a nézőtéren, majd morajlásként fut végig a nevetés az egész teltházas kompánián. Érzem, ahogy kigyullad az arcom, a kezem reszket.

Leütöm az első hangot, majd rémülten nézem a hatalmas hangszert.

– Teljesen elhangolódott – motyogom magamban.

A nevetés egyre erősebben hullámszik végig a tömegben.

Felriadok. A sötét szobában az óra négy óra öt percet mutat. Ma van életem első teltházas koncertjének hajnala.

Dúdor István: Festő üveggel (1965)

vers

Kövesdi Károly

A szolgaság hegyén

Mint egy gigászi roncsstelep,
úgy tornyosul a templom élém.
A szentély roskadt boltíve alatt
nem énekelnek öreg nénikék,
a korhadt padló eresztékiből
facebook-szeráfok vakogása szól,
mímelve éteri zenét.

Mintha táguló múltban élnék,
az ige épp most mállik atomjaira,
új világvallás készül isten nélkül,
a szentélyben lepergő vakolat
csípi szét a visítva görgő
dagadtra hízott patkányok szemét.

Az úr asztalán multizó rablók
verik a blattot, tépett imakönyvben
motoz a szél az est-gammasugarban.
Kint gyermekek futkosnak fegyverekkel,
egymásra lőnek és apjukra lőnek.

Szobrok zuhannak, hímnők jönnek,
feslett ágyékukból fortyog a gőz,
a szépségre ráverik, hogy dizóz,
s máglyára hajítják a jászolt.
És felérez a stigma, mint az őz
meglőtt testén a férgek motozása.

Mint minden játékos, Ő is magányos,
áll a Hóreben a parancsolattal,
kezében sakktáblával tétovázik,
majd odébb tessékeli a bárányt,

s egy megfontolt, keserű mozdulattal
– új parti kell –, hát lesöpri a táblát.

Szülőföld

Mintha követ dobnál a tó vizébe,
de a víz arca meg se rezdül.
Némán tükörbe nézel, s a tükör
mögött hangvilla pendül.

Másodszor lépnél a folyóba,
de félúton megáll a lépés.
Árva madár landol az ágon,
nézi a fészkek repülését.

Zirig Árpád

Kéreg bőrösödik

Ha sok a pénzed, azt hiszed,
hogy sorsod csupa siker.
Nem hallgatsz róla, szinte
tudatod mindenkivel.
Dicsekvő szádból pattognak,
hullanak a fennhéjázó szavak.
Fiad Amerikában gazdagszik,
lányod szintén gazdag
férjet fogott ki magának,
ő Londonban marad.
Én mégsem irigylem
úgymond szerencsés sorsodat.
E földön nem csak otthonod,
kell, hogy szerethető
érzelmi hazád is legyen.
Idegenben ugyan degeszre
hízhat a pénztárcád, de kéreg
bőrösödik szíveden.

Itt toporog...

Itt toporog mögöttem a múltam,
jövőmbé nézni, fárad a gondolat,
bár marad a számban még
szorongva egy emészthetetlen falat,
összekapirgált vesztes pillanat.
Elhalt reményektől fáj a fejem.
Állj meg nálam egy szóra Istenem,
vagy csak fogd meg, és
kulsold össze a kezem.
Nyugtalan most minden percem,
hideg megfagyott csenden át
a hajnal halálhíreddel érkezett.
Rám rogyasztotta az örök éjszakát.

Dúdor István: A festő (1978)

Petőfi 200

PETŐFI A FELVIDÉKEN 4.

A Magyar Országgyűlés tavaly Petőfi Sándor emlékévvé nyilvánította a 2022-es és 2023-as esztendő, a magyar költészet egyik legkiemelkedőbb és legismertebb alakja születésének 200. évfordulója alkalmából. Tudvalévő, hogy a költőóriás élete huszonhat éve alatt közel nyolcszáz verset írt, s ezeknek a verseknek a jelentős része a Felvidéken íródott. Jegyzeteiből kiolvasható, hogy ezer szállal kötődött a Felvidék szépségeihez, végigjárta a nevezetességeket. Mindezt bizonyítja a számtalan emlékhely, szobor, emléktábla. Petőfi Sándor bicentenáriuma alkalmából a márciusi számtól kezdődően egy éven keresztül közöljük a Kiskőrösön született Magyar Zoltán író, néprajzkutató Petőfi Sándorról szóló (történeti) felvidéki vonatkozású írásait 13 helyszínnel. Ezeket az írásokat egyaránt ajánljuk mind az irodalomtörténet szerelmeseinek, mind pedig a szélesebb olvasóközönség figyelmébe. Az egyenként megjelenő fejezeteket szemléletes képanyag teszi élményszerűvé.

A KÖLTŐ ELŐTT TISZTELGŐ FÁKLYÁS ZENE

Magyar Zoltán

Az 1845 áprilisát javarészt Eperjesen töltő költőt élete első nyilvános kitüntetése is e városban érte. A Pesti Divatlap április 24-i számának hát-só borítóján Eperjes látható, amint Petőfit fáklyás zenével tisztelik meg. A jeles eseményről az alábbi rövid tudósítás számolt be:

„Szívesen emlitem meg azon fáklyás zenét, mellyel – a pár barátja látogatására Eperjesre jött – Petőfit, a főiskolai ifjuság megtisztel. Lelkes beszéddel üdvözöltetvén, körülbelül így felelt: Tisztelt barátaim! Ez a legkedvesebb zene rám nézve, mit életemben hallottam, s kedvesebb fény, mint rabnak a napsugár. Ha életem elsötétül, s a sors macskazenével tisztel meg: ez estére gondolván, fumi-gálni fogom bajaimat. Éljenek!”

A fáklyás zene, melyet a kollégiumi ifjuság szervezett, nagyjából április 20. tájára eshetett. Az ifjuság szónoka Bodolay József, akkori jogász-hallgató volt. Az ünnepést Petőfi a Klór-féle ház főutcai, a templom felől számított második ablakból fogadta. Horváth Ödön Petőfi eperjesi napjairól szóló könyvének tanúsága szerint a század végén még többen is éltek azok közül, akik jelen voltak akkor, és élénken emlékeztek az eseményre.

A rivális lap, a Honderű szerkesztője nyomban felhorkant a híradás olvastán: „Az Életképek’ becsvesztetteknek állítják a fáklyászenéket Magyarhonban. Vajjon nem akkor vevé-e kezdetét a becsösök-kenés, midőn a Pesti Divatlap Berangerja Eperjesen megfáklyászenésztetett?”

Visszaemlékezéseiben utóbb Berecz Károly is megemlítette a zúgolódást: „Lett is aztán nagy füstje ennek a fáklyás tisztelgésnek. Az irodalom vas-kalaposaí gúnyosan biggyesztették ajkaikat, ‘no még csak ez kellett, hogy így elkapassák a hencegő fiút, nem fog azzal már birni se tekintély, se kritika.’ Sőt még a régi jó táblabírák is szörnyülködtek, hogy azt a fáklyafüstöt, most így profanálják azzal a csavargó poétával!”

Persze Petőfi nem lett volna Petőfi, ha említetlenül hagyja útirajzában: „Egy este a tanuló ifjuság fáklyászenével tisztelt meg. Megvallom, hogy ez engemet meg nem lepett. Nem elbizottság ez, a világért sem. Mikor még nyomva sem láttam nevemet, csak magamnak firkáltam; mikor még statista voltam a pesti nemzeti színháznál s hordtam a szinpadra a székeket és pamlagokat, s a színészek parancsára kocsmába szaladtam serért, borért, tormás kolbászáért stb.; mikor még strázsáltam vagy főztem a kukoricagombócokat közlegénytársaim számára, s mosogattam a vasedényt olly téli hidegben, hogy a mosogatóruha ujjaimhoz fagyott, s mikor a káplár ‘menjen kend’-je lahajtott a havat kihordani a kaszárnya-udvarból: mindenkor már világos sejtéseim voltak arról, mi velem egykor történni fog, s mi meg is történt. Megálmodtam az őrszoba meztelen faágján, hol – mint de Manx báró – az egyik oldalamat alám tettem derékaljnak s a másikkal betakaróztam, megálmodtam itt, hogy nevet szerzek két országban, melyet az egész világ kritikusaínak ordító csordája sem lesz képes megsemmisíteni. És álmom teljesül lassanként... nem, sőt hamarabb, gyorsabban, mint gondoltam. A merre csak jártam, öleltek, szerettek... bár gázoltatásomra mindent elkövetnek a kritika hősei. És én csak azt mondom nemzetemnek, melly figyelmére méltatott, hogy figyelme nem lesz eltékozolva! – Ha kritikusok nem volnának: a világon legjobban utálnám a tejföls-tormamártást, de így azoké az elsőség, s csak második helyet foglal a tejföls-torma. Ettől reszketek, ha valahova hívnak ebédre, mi Eperjesen – s áltáljában egész utam közben gyakran meg-esett. Ezt csak azért irtam ide, hogy ismét Eperjesre térhessek valami összefüggéssel.”

Alig másfél hét múltán a „csavargó” poétát hasonló köszöntéssel a szepességi ifjak is

Késmárk, Evangélikus Líceum. Nincs Petőfi emléktábla (Kapott táblát a Petőfit tisztelő Scholz Frigyes)

megtisztelték. Az Eperjesről Kerényi Frigyes társaságában továbbinduló Petőfi május elején érkezett Késmárkra, ahol az ottani evangélikus líceum tanára, Hunfalvy Pál, korának egyik legtekintélyesebb tudósa látta vendégül. Miután Hunfalvy megmutatta vendégeinek a várost, az ottani Magyar Társaság gyűlésére mentek.

A jeles látogatást az idők során elkallódott, majd újra előkerült jegyzőkönyv is megörökíti:

„XXI^{edik} Ülés. Május 3^{kán}. Ez ülésünket két jeles költőnk Petőfy Sándor és Kerényi Frigyes ünnepélyesítik jelenlétiük(ke), melyben Petőfy tulajdon munkáit a társaságnak ajándékozni szíveskedett. –”

A líceumba belépő költőt diákjai nevében a tanárelnök üdvözölte. Petőfi az utolsó padban foglalt helyet, és végighallgatott egy felolvasást. Ezt követően buzdító szavak kíséretében átnyújtotta a Tár-

saság tagjainak a fentebb említett könyveket. A következő gyűlésen elrendelték, hogy a becses ajándékok díszkötésbe köttessenek. Ez meg is történt, máig is valahol a gazdag könyvtárban rejtőznek. Feljegyezték, hogy Hunfalvy „komoly és megnyerő modorú fiatalemberként” emlegette látogatóját a későbbiekben. De a diákokban is jó benyomást keltett a személye, mert távozása után a Társaság ülésein gyakorivá vált a Petőfi-versek szavalása.

Az útirajz is beszámol a költő késmárki népszerűségéről. Nyilván eperjesi példára – és talán Kerényi sugallatára – Petőfinek Késmárkon újabb fáklyászenében volt része: „Délután borozni és sonkázni mentünk egy nyugpénzes kapitányhoz, ki Eperjestől idáig velünk jött a gyorssekeren, és a ki igen derék, jóra való ember. Ezen sonkázást et compagne-nak tulajdonítsa a tisztelt tanuló ifjuság, hogy este – midőn zenével volt szí-

ves megtisztelni bennünket – mind Kerényi, mind én oly classice szónokoltuk el köszönetünket, hogy Gaal Obscurides Simpliciusa ránk is elmondhatta volna: ezek sem tanulták Quintilianust vagy Cicerot de oratore.”

Gömörben pedig már várt rá az ottani tisztelői által adományozott táblabírói címe...

Külön dombormű hirdeti az iskola 400 éves fennállását (1533-1933)

könyv

LÉLEKBOGÁNC

Fellinger Károllyal kapcsolatban a recenszens nemrég azt próbálta sugallni, hogy itt lenne az ideje egy részösszegző kötet megjelentetésének. S lám: ahogy azok a sorok megjelentek, költőnk útjára is bocsátotta válogatott verseit *Lélekbogáncs* címmel. A közel kétszáz oldalas könyv kiadója ezúttal a székesfehérvári Vörösmarty Társaság. A társaság elnöke, a kiadó vezetője, Bobory Zoltán írja *Vadvirágcsokor tisztaszobában* című előszavában a költőről: „Ebben a 'vers-párlatban' [...] az emberi értékeket Szentháromságként magasba emelő és olyan fényvel övezett megnyilvánulások vannak, hogy az olvasót legalábbis meghajlásra készítetik. Fellinger hitvallásának lebilincselő ereje éppen a sokszínűség: Múltról, jelenről, életről, halálról, földi és égi szeretetről vallott valamennyi költői megnyilvánulása factum – olyan élettapasztalat, aminek hátterében jó és rossz megélésének tanulságai állnak. [...] A létkérdésekkel, élet-halál,

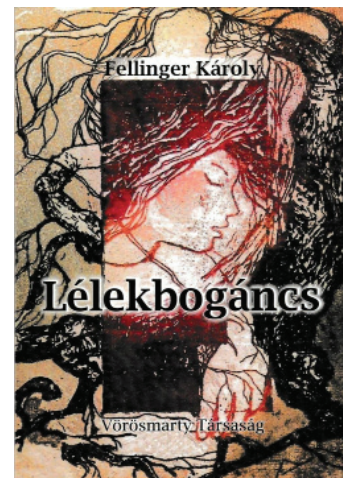
idő-elmúlás, szerelem-szeretet, és az istentapasztalat témáit érintő versek jelentenek igazi élményt az olvasó számára. Továbbá az a bátorság, ami a kisebbségi lét kemény küzdelmeit büszkén megvívni hősies, isteni erősítéssel. [...] Az ajándékba kapott gyönyörű vers-bokrétát Fellinger Károly négy kisebb csokorból állította össze: *Szarvasének*, *Kirakókockák*, *Megáll az idő*, *Kulcs-tartó*. Ugyanolyan beszédes címek, mint a kötet mélytartalmú címe: *LÉLEKBOGÁNC*...”

A könyv kereszt- és hosszmeteszete Fellinger eddigi költői „pályaképének”. A többnyire félhosszú, szabad- és rövid versek gyűjteménye bepillantást enged az olvasónak a költő „írószobájába” is. „Tamás, a hitetlen, / bízott a felejtésben, / hagyta magát megvezetni, / a négy évszakos / labirintusban...” (*Párnák közt*). Ilyen, egyszerű felütéssel indítja könyvét költőnk. Az idő-képről, -fogalomról egy remek miniatúrban így „értekezik”, *Advent* címmel: „A lombjukat

vesztett fákat / nem sürgeti a múltjuk, / engedelmesen / bevárják az időt.” (*Fáskamra*).

Kötődéséről vallanak azok a versek, amelyeket többnyire elődeinek – s nemcsak irodalmárok – emlékére vagy élő kortársainak ír: *Túl mögött* (Zalán Tibornak), *Szarvasének* (Csoóri Sándor 90. születésnapjára), *Váltófutás* (Térey János halálára; Térey János emlékére), *Babalélekméntés* (Fodor Ákos emlékére), *Fény a sötétségben I.* (Jean-Paul Belmondó halálára), *Fény a sötétségben II.* (Jean-Paul Belmondó hallgatózik), *Bogáncs* (Kálász Márton halálára), *Műterem* (Pilinszky az órájára néz), *Nagyjelenet* (Grendel Lajos emlékére)...stb. S íme egy imavers, négy sorban Fellingertől: „Mindenütt jelen vagy, Uram, / mégis hagyod, hogy keresselek. / Bújócskázol velem, fogócskázol, / pedig nincs hova elbújnódom előlem.” (*Hazafelé*). Majd egy axióma értékű kétsorosa költőnknek: „Ahol nem lehet megállni, / oda születni kell.” (*Paradicsom*).

S remek életképek sorjázanak a kötetben anyja és apja megjelentetésével: „Apám szerrint / maga az úr is vétkezik. / Magányom kukoricásában / csőszként járőröz éppen. // Miközben, / akár a döggese-lyű, / köröz fölötte az öröklét.” (*Fedél*). S további apavers-sorok: „Apámnak a sírban / egy ideig még nőtt a körme, / mint általában a halottaknak – / ha most három év után / le tudná vágni, / le tudná rágni, / a levágott köröm / lenne az élete, / a múltja.” (*Reflex*). Föl-föl bukkan a lapokon János(!) is: „János vagy vár rád, / vagy hiánya pótolja jelenlétét, / de ha mindenhol jelen van, / időbe kerül az idő. // Veszténivalóval tömőd / be a lyukat a zsákon.” (*Hagyaték*). – Micsoda költői paradoxon! S végül egy önvalomlása költőnknek: „Menthetetlen vagyok. / Már gyermekkoromban / az idők voltak a barátaim / a halál rám bízta titkát, / összeadni tanított, hogy a / belém temetett halottaim / visszajárnak kísértani otthonaikba...” (*Leltár*).

A becses kötet borítóját Baranyai Ferenc grafikusművész Radó Andrásnak készített ex librise felhasználásával készítette. Az egyes ciklusok további illusztrátorai: Kerékgyártó László festőművész, grafikus; Vén Zoltán, Baranyai Ferenc és Köhegyi Gyula grafikusművészek.

Fellinger Károly:
Lélekbogáncs, Vörösmarty
Társaság, Székesfehérvár,
2022

SAJÓGÖMÖR

A falumonográfiák mindig különös helyet foglalnak el a helytörténeti munkák sorában. A legösszetettebb, legértékesebb anyagot nyújtják a település múltjáról. Különösen így van ez, ha értő kéz nyúl a forrásanyaghoz, a feldolgozáshoz.

Gömöri Kovács István költő, író, újságíró, tanító, akinek két verseskötete jelent meg: a *Hívogató* (1976) és *Az idő szárnyain* (1994). A közelmúltban jelent

meg a posztumusz kiadású *Sajógömör* című harmadik könyve. G. Kovács István írásaival, falutörténeti dolgozataival már rég igazolta, hogy felelősségteljesen, szakmai hozzáértéssel dolgozott. Jól ismerte szűkebb környezetét. A helytörténettel, helyismerettel gyerekkora óta foglalkozott. Szeretni kell a tájat, a környezetet, az ott élő embereket, hogy alaposan megismerjük otthonukat. A helytör-

ténnel való ismerkedést gyerekkorban kell elkezdni. Sok múlik a családon, nagy felelősségük van a szülőknek abban, milyen értékeket adnak tovább gyermekeiknek, mire tanítják őket. „Fontos, hogy megőrizzük nyelvünket, kultúránkat, hagyományainkat.” Felkereste az embereket, beszélgetett velük, kutatta az emlékeket. Példa volt ez az összefogásra, arra, hogy az embereket érdekli településük

történelme. A 96 oldalas könyv tizenhat fejezetből áll. Az első négy részben Sajógömör történetével foglalkozik a szerző. Vajon miről regél a sajógömöri Várhegy? Szó esik a templomról, egyházi munkáról, evangélikusokról és római katolikusokról is. Egy külön fejezetben a község földrajzi neveit, legelőit, erdőit, gyümölcsöseit sorolja fel. Külön földje volt a községnek, és külön az egyháznak. A monográfiában szép fejezet íródott az iskoláról – mint a fél évszázados világító fáklyáról, de a nevezetes épületekről, sportról, tűzoltókról, a kulturális életről és a temetőről is.

1711-ben Sajógömörön született Czinka Panna, a híres cigányprimás, és 1772. február 5-én temették el, tizenkét cigányzenekarral a sírjánál. Emlékét Igo Aladár hanvai szobrász 1992-ben készült alkotása őrzi. Gömörország palóc népének legismertebb és egyik legkedvesebb emléke a sajógömöri bronzszobor, Holló Barnabás alkotása, amely kezében kapával ábrázolja az „igazságos” Mátyás királyt. A szobrot ünnepélyesen 1914. június 1-én avatták fel. Ne feledjük, hogy nagy költőnk, Petőfi Sándor 1845-ben országjárása során megfordult a községben.

Az utószót a szerző unokája, Bód Titanilla kiváló sportújságírónk írta. Többek között ezt írja benne: „A kézirat 1992-ben íródott, abban a formában jelent meg, ahogyan nagyapám elkészítette.” A könyv képanyaga és a mű egésze meggyőzően bizonyítja a falu hagyományteremtő és a történeti értékeket ápoló tevékenységét. Végül is az egyre szaporodó községtörténeti monográfiák sorában *Sajógömör* fontos kötetként tartható számon. Értékes adatokat, ismereteket közvetít az utókor számára.

Gömöri Kovács István:
Sajógömör, Madách
Egyesület, Pozsony, 2021

Dúdor István: Gömöri ballada (1977)

könyv

REBELLIS A REBELLISRŐL

Egy gömöri monográfiája egy másik gömöriről

Hogy rögtön e rövid könyvismertető elején feloldjam a címbeli rébuszt, a Magyar Művészeti Akadémia újabb felvidéki író monográfiájával

lepett meg bennünket. Gál Sándor után a bátkai (vagyis gömöri) rebellis, Mács József életútját kísérhetjük végig a szintén gömöri rebellis, ba-

logfalai Mihályi Molnár László jóvoltából.

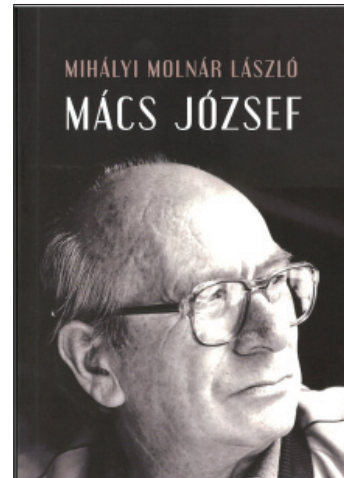
„Hosszú út, alig mérhető” – Duba Gyula imigyen értékeli az akkor 50 éves Mács József pályáját, s bizony, amíg sokan az íróasztal mellett éltek meg felvidéki írói pályájukat, addig Mács József többnyire a terepen, a csehországi Děčintől Nagykaposig. A biztos kiindulópont a szülőfalu, Bátka, valamint felesége szülőfaluja, a mára többnyire elszlovákosodott Páskaháza.

Már gyerek- és kamaszkora is meglehetősen kalandos volt, a középiskoláit is több helyszínen végezte, végül Pozsonyban érettségizett. Még főiskolás, amikor az Új Szó akkori főszerkesztője, Lőrincz Gyula a laphoz hívja, s bár első munkáiban próbál a kor szelleméhez (is) alkalmazkodni (vannak, akik korainak is tartják első könyveit, s mára elsüllyesztette azokat a kor szelleme), az országot nyitott szemmel járó Mács József mégsem veszélytelen az akkori hatalom számára. Sőt. Szemük láttára érik persona non gratává, s hosszú évekig tartozott a néha tiltott, többnyire megtűrt kategóriába.

Az Új Ifjúság után a Hét szerkesztősége következik, va-

lamint annak Fórum melléklete, amely erősen rokonszenvezik a prágai tavasz eszméivel. Mihályi Molnár László Mács József megjelenő könyveit teszi meg monográfiája fejezet-címeivé, s így kapunk az írói életrajz mellett egy ugyancsak izgalmas korrajzot is, a *Vég nélküli gyűléstől Az elcsatolt vagonig*. Előbbi 1955-ben, utóbbi 2014-ben jelent meg. A gazdag életút írói terméséből emeljük ki az 1964-ben írt, de csak 1968-ban megjelenő *Adósságtörlesztést*, amelynek főhőse a Csehországba került, s ott rekedt Szekeres Bálint, bár akár a szintén cseh-német határon új életet kezdett nagybátyámról is szólhatott volna. Ahogy szólt is.

1966-ban az Új Szóban folytatásokban látott napvilágot a *Hatablakos ház* című regénye, amely máig sem jelent meg könyvalakban. A hetvenes évektől kezdve jelennek meg Mács nagyregényei, a *Kétszer harangoztak*, a *Szél-fúvásban*, a *Temetőkapu*, az *Égig érő palatábla* (amelyik a minap jelent meg új kiadásban), a négyrészes *Öröködbe, Uram!* (amelyet annak idején Orbán Viktor magyar miniszterelnök is méltatott), a *Trianon harangjai*, s az életművét

(le)záró *Az elcsatolt vagon* című regénye. 1972-ben kezdték közölni a *Magasság és mélység* című regényét folytatásokban, majd leállították, s könyv formában csak 1993-ban jelent meg. Az erről szóló fejezet viszont kiadói félreértés során kimaradt Mihályi Molnár László így is fontos monográfiájából, amely a részletes elemzések mellett gazdag képanyaggal is közelebb hozza Mács Józsefet a (z leendő) olvasójához.

Mihályi Molnár László:
Mács József, Magyar
Művészeti Akadémia Kiadó,
2022

Dúdor István: Fehér Krisztus (1984)

színház

BURUNDANGA?

Motivációs szöveggel nyomuló nagybácsi, négy fiatal, a 21. század gondjaival küzdő ifjúság, gyermekvállalás, igazságszérum, amelyet Dél-Amerikában partidrogként is használnak – minderről szól a *Burundanga* című darab, amely a Komáromi Jókai Színház egyik legújabb produkciója. Vigjáték, amely jelentős társadalmi kérdésekkel foglalkozik. A történet köz-

ponti témája a gyermekvállalás: az egyik szereplő komoly döntéshelyzet előtt áll, nem tudja biztosan, vajon a partnere is ugyanúgy érez-e iránta, mint ő. A történet abszurdítását egy terrorszervezet felbukkanása adja.

Hogyan tudunk felülkerekedni a félelmeinken és megtaláljuk-e valaha a helyünket a világban? A karakterek többek

között ezekre a kérdésekre is keresik a válaszokat. Velük együtt a néző is belecsöppen olyan élethelyzetekbe, amelyekre néha nagyon nehéz egyértelmű választ adni. Nehézünkre esik őszintén beszélni a problémáinkról, emberi kapcsolatainkról, de mindenképpen érdemes megpróbálni, hogy könnyítsünk lelkiismeretünkön.

A burundanga valóban létező, szkopolamin vagy a hioszcin nitrogéntartalmú gyógyszeranyag, amelynek mérgező hatása van. 1880-ban fedezték fel, azóta ez volt az egyik leghatásosabb fájdalomcsillapító, illetve érzéstelenítő a morfium mellett. A 20. század elején igazságszérumként is vizsgálták, de súlyos mellékhatásokat okozott, túladagolása delíriumot, hallucinációt és akár halált is eredményezett.

A darab kivitelezése a minimalizmust és a modern meg-

oldásokat tükrözi. A pop-art stílus és a képregényszerű látványvilág magával ragadó. Sok a felvillanó kép és a snittszerű megoldás. A humor és a meglepetség járja át a darabot, sokszor történnek váratlan események, amelyekre nehéz előre következtetni. Tanulságos és aktuális élethelyzeteket feldolgozó műről van szó, amely tele

van meglepetésekkel és a színészek profi játékával.

Az előadás a Komáromi Jókai Színház és a Symbol Polgári Társulás közös produkciója. Rendező Matusek Attila, dramaturg Finta Viktória. Színészek: Katona Eszter, Dékány Nikolett, Melecsky Kristóf, Béhr Márton és Skronka Tibor.

képzőművészet

DÚDOR ISTVÁN EMLÉKKÉPE

Az az érzésem, tegnapelőtt felszállt a vonatra, és Európa valamelyik városa felé halad. Most is szüntelenül megy. Itt kering körülöttünk, atmoszférája, habitusa, légköre, műveinek sugallata. Pedig a valóságban harmincöt éve távozott közülünk. Gyorsan élt,

felfokozott lelkiülettel figyelte a körülötte zajló világot, az embereket, a változó tájakat. A lelke mindig szerelemmel volt teli, a szépség azonnal lenyűgözte. Szívta magába az eseményeket, rosszat, jót egyaránt. Magán átszűrve festményben, rajzban reali-

zálta azokat. Olyan volt, mint Szindbád, Ady, Modigliani és József Attila, habzsolta a pillanatot varázslatait.

1949. november 11-én született Deresken. 1964–67-ben töltötte inaséveit, vilanyszerelőnek tanult. Első munkáihoz erkölcsi és mű-

vészi útbaigazítást, segítséget Bacsikai Bélától, Szabó Gyulától, majd később Milan Mravectől kapott. 1967–68 között a pozsonyi Iparművészeti Középiskola növendéke. 1968–73 között illusztrátorként dolgozik, az Új Ifjúság és a Hét külső munkatársa. 1973-ban felvételt nyert a prágai Képzőművészeti Akadémiára, ahol 1979 júniusában a kamarafestészeti szakon fejezte be tanulmányait Frantisek Jiroudek nemzeti művésznél, professzornál. 1987. június 23-án tragikus körülmények között halt meg Tornalján.

Voltak pillanatai, amikor teljesen egyedül bolyongott a világban, telve fájdalommal, megaláztatással, kiszolgáltatva, hordozva népe sorsát, küldetését. Napfényes pillanataiban alkotott, rajzolt, festett papírra, vászonra, használt kartonra. Mindig csak festeni akart, ott, ahol éppen volt, de főleg Deresken, a szülőfalujában. Az volt az álma, hogy létrehoz egy gömöri művésztelepet, ahová meghívja prágai kollégáit is. A körülmények ezt nem tették lehetővé.

„Minden vonalnak megvan az árnyéka, tehát az arcnak másik arca. Kettős arc a

Farkas Veronika

Dúdor István

világ.” (Idézet Dúdor Istvántól.) Egész életművében jelen van a Janus-arc (kettős, sőt hármás arc egy törzsön). Ezt az ősi ábrázolási formát a görög művészetből ismerjük, de a keresztény középkorban is jelen van. Különösen a gömöri freskókon láthatjuk, a Szentháromság jeleként. Dúdornál inkább a többfajta karakterek jelenlétére utal a Janus-arc. Viszont *A festő* című nagyméretű festményén nyitott ablak előtt ülő figurának három arca van. Szabó Gyula, Bacsikai Béla festőművészek, és a harmadik arc Dúdor István arcát mintázza. A hasonló gyökerekre, a hasonló küldetésre utal a festő. Nem feledhetjük, hogy Dúdor István élete, munkássága a szocialista kultúrpolitika áldozatául esett volt, hasonlóan, mint Bacsikai Béla életútja is.

Dúdor István: Ikarosz (1981)

utánpótlás

VALÓSÁG, FIKCIÓ, IRÓNIA

2020-ban jelent meg a Szlovákiai Magyar Írók Társasága gondozásában a *Fiatal írók antológiája*. A kötet kilenc fiatal szerző műveit szerepelteti. Tóth N. Katalin három izgalmas novellával gazdagította az antológia színeit.

– **Novelláidban sokszínű témákkal foglalkozol. Honnan gyűjtesz inspirációt?**

– Mivel széles az érdeklődési köröm, az olvasmányélményeim is sokszínűek. Az irodalom szeretetét nagyanyámtól örökölttem gazdag könyvtárával együtt. Egy kedves tanárom által eljutottam a vadász írók élménybeszámolóihoz. A helytörténet is foglalkoztat. Zselíz városáé nagyon gazdag. Jó barátom, Polka Pál és Müller Péter (lévai amatőr történész) mindenben a segítségemre van. Érdekel a magyarlakta területek különböző nyelvjárásainak kutatása is. Nagyanyám jó ismerőse volt Duba Gyula és Lovicsek Béla, akik

szögről-végről rokonok is. Gyakran találkoztunk, ilyenkor velem is elbeszélgettek. A horror rajongója vagyok, régóta állítom, hogy az igényesen megírt horror nem ponyva. Egyik kedvencem Poe, de az újkori írók munkásságát is figyelemmel kísérem. Ami még inspirál, az a munkám. Biztonsági órként sok olyasmit tapasztalok, ami a nagyközönség számára hozzáférhetetlen. Ezen élmények inspiráltak az úgynevezett Baktorszorik megírására.

– **A Szent Hubertus dicsérete című novella kapcsán érdekelne, miképp kevered a szövegeidben a megtörtént eseményeket és a fantáziát?**

– Ez az esemény szinte tálcán kínálta magát. Az önélet-rajzi elemekkel tarkított íráskor esetében kevés fikció kap helyet, épp csak annyi, hogy a szöveg gördülékeny és fordulatok legyen. Időnként talán

némelyik korhatárosra sikerül, de ilyen az élet, néha képtelen helyzeteket produkál.

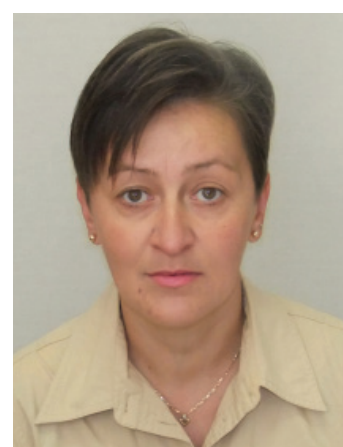
– **A vadászat és a természet mellett némi korképpel is fűszerezted a novellát. Arra kérlek, hogy szívesen rajzolod meg a társadalom görbe tükrét, még ha nem is az kap központi helyet.**

– Gyerekként is szemet szúrt, hogy nem mind arany, ami fénylik. Itt jön a képbe az irónia, amit bőven használtam más novellák esetében is anélkül, hogy szerzőként konkrétan állást foglalnék. Ilyen a *Futás a halálba* vagy a *Nem szabad sírni*. Ha burkoltan rámutathatok a társadalom vagy az egyén hiányosságára, azt a lehetőséget nem hagyom veszni.

– **A gyermekrabló naplójából című novellád a szokatlan témán túl mitológiai és kulturális motívumokat tartalmaz – mindennek tetejébe sci-fi. Hogyan született az írás?**

– Mindig izgattak az emberiség eredetéhez kapcsolódó rejtélyek. Nem vagyok a konspirációs elméletek híve, de ha az ember elkezd logikusan gondolkodni, rájön, hogy a tudományos kirakós játékban sok az oda nem illő elem. Amikor a novella ötlete megfogalmazódott, épp világvége hangulat uralkodott, ráadásul a migránsválság is komplikálta a helyzetet. Eljátszottam a gondolattal, hogyan látná a földi szituációt egy idegen faj képviselője? Megalkottam a képzeletbeli hőst, és meglepve tapasztaltam, hogy az emberiség majd minden kérdésére tudok fiktív válasszal szolgálni. Váratlanul megoldódott a kriptozoológia, Atlantisz, Minótauros, a jégtakaró alatti világok, Egyiptom, a dinoszauruszokkal együtt élő ember, vagy a spontán fogantatás kérdése. Már csak néhány közéleti problémával kellett gazdagítani

Kovács Kitti

Tóth N. Katalin

ni, hogy kész legyen egy rendhagyó történet, ami végigvisz időn, kozmoszon, történelmen, földrészekén.

– **Hol találkozhatunk olvasóként az írásaiddal?**

– Rendszeresen publikálok az Opus és az Előretolt Helyőség hasábjain. Kis szerencsével a jövőben talán a könyvesüzletek polcain is ott leszek, mivel várolistás egy novelláskötetem.

novella

TŰZRIADÓ

Némán álldogáltam a villám-sújtotta meggyfa elszenesedett törzse előtt, miközben cipőm oldaláról próbáltam levakarni a sarat. Miklós bátya fehér autója néhány perccel korábban kanyarodott ki az új útra, majd végleg eltűnt a szemem elől. Klári még mélyen aludt az ebédlőben széthúzott kanapén.

Hiába mostam meg jéghideg vízzel, izzott mindkét szemgolyóm. Anya szerint a portól, ami a matracokban van, szerintem inkább a kialvatlanságtól. Nem mintha féltem volna az éjjeli villámlástól, egyszerűen nem volt kedvem aludni. Minden egyes villanás után magamban számoltam, vártam a dörgést. Így tudtam megállapítani, milyen messze csapott le a villám. A módszert még tavasszal tanította öregapa. Hiába gyakoroltunk órákig kaszálás közben, most nehéz dolgom volt: megállás nélkül jöttek a villámok, az ablaküveg csak úgy zörgött a keretben.

Éjféltajt majdnem elbóiskoltam, mert számításaim alapján már messze járt a vihar, de hirtelen olyan közel ütött be a mennykő, hogy számolásra sem volt szükség: egyszerre villant és robbant. Egy pillanatra az is jól látszott, ahogy a kristálycsillár megremeg.

Klári felébredt, hangosan bőgni kezdett, valami átokról hablatyolt, én meg fejemre húztam a párnát, és a többire már nem emlékszem.

Az egész úgy kezdődött, ahogy általában a nyaraink végződtek: egy hetes száműzetés Keszthőcon. Távol a bandától és a bríngától, a számítógéptől, az Ipolytól, és ami a legfelháborítóbb, a mindennapi betevő kommandózástól. Ráadásul Klári megint a nyakamon maradt. Nagylány már, mondták a szülők, kibír egy hetet nélkülünk, ráadásul ott leszel vele te is. Persze tudták, hogy ahol kettőnket összeeresztenek, ott kő kövön nem marad. De a nyár végén már anyának is munkába kellett menni. Mindenesetre második éve, hogy a falusi nyugalmat sem élvezhetem zavartalanul. Jó hír, hogy az unokatesók is jönnek majd. Ha brínga nem is, de banda azért lesz, és ha az Ipoly nem is, de a Kőhegy azért ott lesz, és legfőképp: hárman hamarabb elvégezzük a ház körüli munkát, utána meg estig kommandózzhatunk.

Az első napokban Klárral próbáltam kezdeni valami értelmeset. Én voltam Herkules, ő meg a segédem – ahogy a tévében láttuk. Kardnak használtuk a mogyoró vesszőt, amivel a nagymama a kacsákat meg a tyúkokat terelte, és kezdődhetett a harc. Rohangáltunk fel-alá az udvaron griffmadarakkal és hárpiaikkal csatározva. Amikor észrevettük, hogy a nagymama már nem les az ablakból, meghajtottuk a tyúkokat és a kacsákat is rendesen.

Mindketten beláttuk, mennyire fontos komolyan venni a gyakorlást. Az egyik Küklöpsz

cséplése közepette vettem észre, hogy Klári nagyon bénán bánik a karddal, és nem mentesség, hogy az csak egy kacsafenyítő bot, mert az enyém sem jobb. Úgy döntöttem, megtanítom az alapokra. Elmagyaráztam, hogy fel kell készülni arra is, amikor egyedül néz majd szembe a szörnyekkel. A Küklöpsznál is az volt az egyetlen szerencséje, hogy ott voltam. Nekiláttunk a gyakorlásnak, de amint rávágtam a kezére, sírva fakadt. Hüppögve szaladt be, aztán a konyhaablakból kiabált vissza, hogy inkább segít a nagymamának tésztát gyúrni.

Mit volt mit tenni, egyedül kellett tartanom a frontot, amíg Eszti és Gergő megérkezett. Bezzeg ők nem egyedül jöttek, Miklós bátya is velük tartott. Ő vadászpilóta volt és nagyon szigorú ember. Amikor felettünk gyakorlatoznak a harci gépek, nagymama mindig próbálja eltalálni, melyik lehet Miklós bátyaé, pedig a papa szerint már rég leszerelt.

Amikor már nem akart uborkásüvegbe zárni, ahogy állítólag a kassai rosszgyerekeket, nem menekültem előle. Megtanította, hogyan kössöm be a cipőmet, amikor eldöntöttem, hogy már nem hordom tovább a villogósarkú-tépőzárast. Egyszer megkötötte, aztán kibogozta. Azt mondta, ha tíz perc múlva nem tudom magamtól bekötni, bezár a kinti WC-be, és ott leszek, amíg meg nem tanulom. Gergő bizonygatta, hogy ő egy hónapig volt bezárva egy keresztspók társaságában. Amíg Miki bátya öregapával beszélgetett, Gergő megmutatta még kétszer, harmadszorra meg már egyedül is ment. Hála neki, megmenekültem.

Eszti és Gergő sokkal nagyobb kommandós nálam, akár karddal, akár puskával harcolunk a szörnyek ellen. Szerintem ez nem csak azért van, mert idősebbek, hanem azért is, mert az ő apukájuk katona, és szigorúan képzí ők. Néha az enyém is kiabál velem, van, amikor futnom kell előle, de ha jókedvű, mindent megenged. Amikor dolgozni megyünk az udvarra, engem előre küld, aztán mire ő is kiér, már mehetünk ebédelni. Délután meg inkább elszököm, ő meg megy aludni. A pincénkben sincsenek bezárva a sági rosszgyerekek, ott csak uborkával teli üvegek sorakoznak. Miklós bátya viszont más: egyszer, amikor nem akartam elaludni a nagyieknál, engem is majdnem uborkásüvegbe tett. Eléggé megijedtem, és kivételesen megadtam magam az alvásnak.

A szünidő utolsó napjai tehát érdekesebben teltek, hiszen újra velem volt Eszti és Gergő. Klárit általában leráztuk, mert még túl kicsi volt a mi küldetéseinkhez, és egyébként is csak egy bőgőmasina. Először indiánsátrat építettünk; aztán megnéztük, hogy mit szólnak a vöröshangyák, ha más hangyát, tücsköt, bogarat, letépett lábú szöcskét dobunk be közéjük; aztán pápaszemes meg káposztalepkét fogtunk, és befőttesüvegbe költöztettük őket. Másnap már hívtak dolgozni is, de csak délelőtt. Délután macskásat játszottunk; aztán boszorkányokra vadásztunk igazi íjjal és puskával a felső kerítésen túl, a szénakazal tövében. Nem értettem, miért itt keressük a boszorkányokat, amikor azok lejjebb laknak az elhagyatott portán, de nem szóltam. A szénakazalnál senkit sem láttam, pedig Eszti állandóan kiabált, hogy ott vannak, miközben Gergő a diófa törzsébe lövöldözött. Amikor végül kinyögtem, hogy nem látok ott senkit, nevetve mondták, hogy majd megértek mindent, ha nagyobb leszek.

Amikor éppen nem volt mit csinálni, hadititkokról beszéltek, engem pedig elküldtek a kert végébe, hogy nézzem meg, ott vagyok-e. Ez egy idő után kezdett unalmassá válni, mert mindig ott voltam, de azért mindig elmentem, ha küldtek. Szerettem átbújni a szőlősorok között, majd kilyukadni a meggyfánál, amitől néha megkérdeztem viccből, ott voltam-e már azelőtt, mielőtt odaértem. Hűsége barátként néha bólogatott a lombjaival, máskor meg integetett, hogy nem.

Az utolsó előtti napokban is felmáztunk a szárazalj alatt terpeszkedő hatalmas szénakazalba, ami már egy ideje az első számú főhadiszállásunkként szolgált. Ha lehasaltunk a tetén, nem láthatott bennünket senki. A kis Klári is jött volna velünk, de nem tehetette, mert nem tudott egyedül fölmászni. Miután fent voltunk, kivártuk, amíg odalent sírdogál egy sort, aztán valami értelmesebb foglalatosság után néz. Addig csöndben maradtunk, de amint elment, elkezdtek megtervezni a főúton haladó kamionok kifosztását. Puskáink készen voltak, rálőttünk többre is, de valamiért egyik sem állt meg, még akkor sem, ha a kerekeire céloztunk. Legnagyobb boszúságunkra még csak nem is fékeztek. A sofőrök érzéketlensége miatt kénytelenek voltunk abbahagyni ezt a játékot – úttorlasz nélkül egyelőre nem mentünk semmire. Gergő elő-

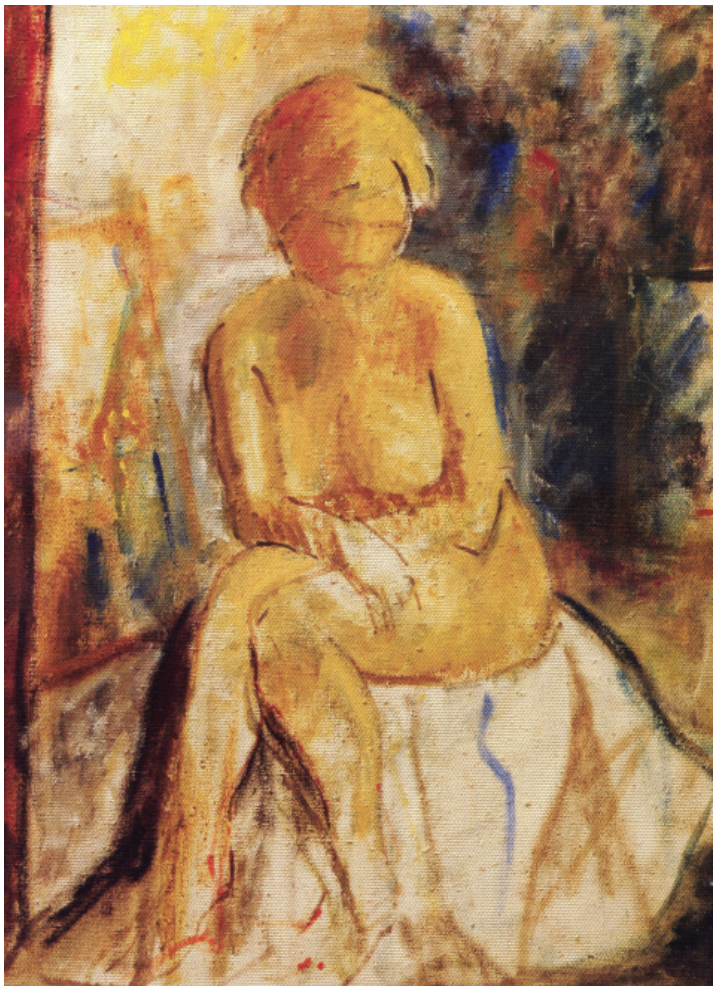
vett egy doboz gyufát, és inkább tűzriadót játszottunk. Olyankor mindig az én dolgom volt oda-készíteni a teli öntözőkannát a kazal tövébe. Gergő meggyújtotta a szénát, tízig számoltunk, hogy jól belekapjon a tűz, majd gyorsan letapostuk. Jó mókának bizonyult.

Később egyedül mentem uzsonnázni, mert megint csak a kert végébe küldözgettek, aztán amikor visszaértem, szlovákul beszéltek egymással – ebből biztosan tudtam, hogy megint hadititkokról lehet szó. Az asztalnál ült Miklós bátya is, megkérdezte, miféle tökfeséget művelünk délután. Gergőnek eszébe jutott a tűzriadó. Miklós bátya élénken figyelt, úgy láttam, nagyon tetszik neki az ötlet; amikor elmondtam, hogy én felelek a kannáért, még meg is dicsért, milyen ügyes tűzoltó vagyok.

Vacsoráig aludtam, mert nagyon fáradt voltam. Azt álmodtam, hogy a konyhában nagy veszekedés van, de nekem senki nem akarta elmondani, miért. Amikor felkeltem, Gergő rideg tekintetével találkoztam a folyosón. Hatalmas kéznyom vöröslött az arca bal felén. Anynyit mondott sziszegve, hogy menjek el a kert végébe, és nézzem meg, nem vagyok-e ott meghalva. A szeme sötéten villant, hátrahőköltem rendesen, de amikor láttam, hogy komolyan beszél, kaptam a kinti cipőm és rohantam. A kert végében a helyzet változatlan volt. A meggyfa szelíden integetett lombkoronájával, én meg ott voltam, de nem meghalva.

Se Eszti, se Gergő nem kommandózott velem többet azon a nyáron. Ha csak közelítettem, szlovákra váltottak. Mennyi hadititkot kell még megbeszélniük? Ráadásul Klári is elszaladt előlem, ha tehetne. Végül addig kergettem, amíg a ház mögött orra nem esett a csatornában, és jól fel nem horzsolta a tenyerét meg a térdét. Miközben a nagymamától kapott hidrogén-peroxidot tettem a gézre, aztán sebeire szorítottam, elsírta, hogy azért nem akar velem játszani, mert engem az árulók átka sújt, és ez átragadhat a társaimra is. Gergő és Eszti figyelmeztette őt, és lám, az is miattam van, hogy ekkorát esett. Miután elkészültünk a fertőtlenítéssel, megint elszaladt. Én meg csak néztem utána.

Másnap reggel hazamentek Miklós bátyáék. Volt egy kis idő délig, amíg anyuék megjönnek, hát felkerekedtem, és elindultam a kert végébe, megnézni... a meggyfát, mert ha elkezdődik az iskola, biztos, hogy jó ideig nem láthatjuk majd egymást.

Dúdor István: A modell (1978)

múltidéző

PÁNDY LAJOS SZÍNÉSZ A TOLLAT IS
MESTERIEN FORGATTA

Juhász Dósa János

Száz éve született Perbetén. Jellegzetes hangját egy egész nemzet ismerte a rádióból. Pozsonyban diákoskodott, Szalatnai Rezső tanítványa is volt, majd túlélve a második világháborút, Budapesten lett színiakadémista. Tanárai fényes jövőt jósoltak neki, pályája első éveiben, a Belvárosi Színházban kapott is főszerepeket. 1951-ben Szatmári Istvánnal és annak feleségével, Lizával leszerződtek a Vígszínházba, amelyet akkoriban Magyar Néphadsereg Színházának neveztek a Szent István körúton. Mindhárman életük végéig hűek maradtak a legendás teátrumhoz, még akkor is, amikor az kevésbé viszonzotta hűségüket.

Már középiskolásként írt, s az íráshoz sosem lett hűtlen. Mivel jöttek a csendesebb színészi évek, amikor pár mondatos szerepeknek is örülnie kellett,

szlovák és cseh nyelvtudását kihasználva fordítani kezdett. Čapek összes drámáját lefordította, és a Švejk cseh színpadi adaptációját is az ő fordításában játszották először a magyar színházak. Ahogy Ivan Bukovčan *Mire a kakas megszólal* című remekét is, amelyből tévéfilm is készült Várkonyi Zoltán fia, Várkonyi Gábor rendezésében, a legnagyobbak közreműködésével. Čapek *Fiaim* című darabját a pozsonyi Bulla Elmának fordította le, és a stúdiószínpadon bemutatott színmű 1956-ban hatalmas sikert aratott. Kevesen tudják, hogy végül is ő hozta össze Latino-vits Zoltánt és Ruttkai Évát. Az ő fordításában került ugyanis magyar színpadokra Pavel Kohout *Ilyen nagy szerelem* című darabja, amelyet a Vígszínház mellett számos magyar vidéki színház is bemutatott. A buda-

pesti előadás szerelmespárja Pálos György és Ruttkai Éva volt, míg Miskolcon Latinovits alakította a férfi főszerepet. Ide látogatott el pár beugrás erejéig Ruttkai. A többi ismert...

„Mindig nagyon korán bejött a színházba és nagyon gondosan készült. Utoljára Heltai Jenő *A tündérlaki lányok* című művében lépett színpadra, már nyolcvan felett. Pándy Lajos igazi szellemi ember volt, különleges gondolkodó, aki számtalan alakítása mellett rádióműsorokban szerepelt, s egy ország ismerte hangját a rádióból. Művészi alázat, lelkiismeretesség és pontosság jellemezte” – nyilatkozta róla akkori igazgatója, Marton László. De több filmben is láthatjuk, így a *Meztelen diplomata*-ban és az *Egri csillagok*-ban is. Bár hosszú élete (92 év) túlnyomó részét Budapesten éli le, sosem feledkezik meg

Pándy Lajos

szülőfalujáról sem, amelynek megírja meséit, amely 1977-ben jelenik meg Balogh Péter rajzaival. Mesél a tarkabarka Gyöngyi kutya hőstetteiről; a szegény legényről, aki a boldogságot kereste; a Völgy Tündéréről; a gonosz Óriástörpékről; a cso-

dálatos nagykendőről, amelyik arról volt nevezetes, hogy csilagok voltak beleszőve. Ahogy megírja sok évtizedes színészi pályájának legendáit (*Súgó példány*) is, amely először 1989-ben, majd bővített kiadásban 2006-ban is megjelent.

HOGYAN SZÜLETETT A PERBETEI MESE

Pándy Lajos

Valamikor régen, nagyon régen, amikor a madari erdőben még hatalmas medvék kószáltak, és Farkasdpusztán annyi volt a farkas, mint manapság a bárány, élt a messzi kis Perbetén egy szegény ember meg a felesége. Nem volt ezeknek az égvilágon semmijük a kis vityillón meg két nyiszlett, göcsörtös szederfájukon kívül, de azokon aztán olyan édes, fekete gyümölcs termett, hogy még a köbölküti rigók is odajártak szedrezni.

Ez a perbetei szegény ember télen az erdőre járt, nyáron meg részes aratást vállalt a szentmiklósi uraságnál. Így kereste a kenyerét. Hallgatag ember volt ez a perbetei szegény ember, hallgatag és szomorú szemű. Füttyörészni soha nem hallotta senki, de könnyen lehet, hogy nem is tudott füttyülni. A felesége jó hitestársa volt az embernek, s mosolygó arcával és nagy meleg szemével igen sok ráncot elsímított a párja homlokáról.

Egy napon fiuk született.

Éppen beborult az ég, nagy vihar kerekedett, de a szegény ember kint állt a kapuban, hajdonfőtt az esőben. A víz patkokban csurgott le a nyakán, bele az ingébe, de ő nem törődött az esővel, szélllel, hanem a boldogságtól megrészgélve kiáltotta oda embernek, fának, kóbor kutyanak:

– Fiam született! Fiam született!

A fiú erős volt és egészséges, a szülők meg boldogok voltak.

Ahogy szaladtak az évek, a szegény kis Perbetére egyre rosszabb idők jártak. S mikorára a kisfiú ötéves lett, Perbete fölött végleg beborult az ég. Nyár volt éppen, és Keszi felől nagy hasú felhők húztak a falu felé. Ott megálltak, kinézték maguknak a perbetei határt, azzal lejjebb ereszkedtek, és tojás nagyságú jégdarabokkal hintették tele a földet. Az emberek annyit sem tudtak mondani, hogy „jaj istenem!” – s a termés, az egész évi termés máris odalett.

Ez történt nyáron.

Télen meg olyan hideg volt, hogy a balta belefagyott az emberi tenyérbe. De ami a legborzasztóbb: a rémisztő hidegben kőkeményre fagytak az erdő fái is. A hideg annyira beleette magát a kergük alá, hogy a lezúduló balta kicsorbult vagy eltörött. Azon a télen nem lehetett fát vágni az erdőn.

Munka nem volt, így hát pénz sem volt, s a konyhában, ahol a kis család tanyázott, megcsapant az ennivaló és a tüzelőfa. Esténként olyan hideg volt, hogy még a kutyák is behúzódtak a házakba, s az égen hiába ragyogtak a csillagok, mindenki tudta, csak fényük van, meleget nem adnak.

A szegény ember, aki eddig is szótlan volt, még szótlanabb lett. Most már heteken át nem lehetett hallani a szavát. A felesége arcáról is lefagyott a mosoly, hiszen a kis kamrából végleg elfogyott a liszt meg a szalonna, a boltos meg nem volt hajlandó tovább hitelezni. Nem volt tejecske sem, mert a szomszédék tehene annyira megjijedt a nagy téltől, hogy nem adott több tejet.

De a kisfiú enni kért, hiszen éhes volt. Amikor a szegény emberék már mindenükből kifogytak, és a hold olyan hidegen süttött be az ablakon, hogy még az öreg, sánta vekkeróra is összezacogtatta a mutatóit, a hetek óta hallgatag szegény ember száján megszületett a mese.

Először csak egy szó, egy magányos, árva szó hagyta el a száját, az is halkan és szinte dadogva, majd az elsőt egy második követte, ezt egy harmadik, végül a szavak mondatokká formálódtak, s a mondatokból – lassan és szemérmesen – megszületett a mese.

A perbetei mese.

Nem volt szép mese, nem tündérekről szólt és nem királykisasszonyokról, hanem a kenyérről, ami nincs, s a kalácsról, ami talán soha nem is volt. Aztán a tejről, amely az előbb még ott rejtőzött a kis köcsögben, s most eltűnt. Vajon hová? Aztán a méz! Lám, az is eltűnt valahová! De hová? S a ribizlilekvár! Meg a liszt, a zsír, a szalonna! Hová lettek? Hová?

S a meleget adó tűz, amely ott rejtőzött eddig a kemence

gyomrában, hová tűnt vajon? Hová? Hová? Hová?

S amikor a legutolsó hová is elhangzott, a szegény ember száján – bolondos válaszok formájában – imigyen színesedtek mesévé a szavak:

– A kenyér, kicsi fiam, elment. Elment a napocska után... Ha aztán megtalálja, majd együtt jönnek vissza a faluba, s akkor még a kisbíró is leül az asztalunkhoz! S ha a kenyér visszajött, megjön a kalács is meg a tej is... Úgy ám! A tejecske! Aki elment a nagyvilágba, hogy megkeresse a piros színt.

– A piros színt? – csudálkozott a gyerek.

– Azt – bölintott rá az apja. – S ha meglesz a piros szín, a tejecske is hazatalál, s akkor aztán megszűnik ez a furcsa sápadtság az arcotokon: a tiéden is meg az édesanyádén is... A ribizlilekvár meg el sem ment, csak elbűjt. Azt akarja, hogy megkeressük. De nem oda Buda! – nevetett fel a szegény ember. – Nem keressük! Megvárjuk, amíg magától elő nem jön. Akkor aztán kenyérre kenjük, és – hamm! – bekapjuk. A liszt még alszik... Jó puha ágyat talált magának a Komáromi utcai öreg malomban. De ha megjön a napocska, hipp-hopp, egyszeribe felébred! Ami meg a zsírt és a szalonnát illeti, azokat ne keresd! Lakik az alvégen egy szegény ember, egy nálunknál

is szegényebb, nagy családdal. Napok óta nincs mit enniük, így hát édesanyád elküldte hozzájuk a zsírt meg a szalonnát, hogy egyenek és ne vessenek, hiszen mi olyan gazdagok vagyunk, olyan nagyon gazdagok! Van még egy olyan szakajtóra való krumplink...

– De a tűz, édesapám, a tűz! Az hová lett?

– A tűz? – meredt rá a szegény ember. – De hiszen az itt van a konyhában! Nem érzed?! Pedig ládd, itt olyan meleg van, hogy menten le kell vetnem a bekecsemet. Így e! És most rád terítem. Ugye, milyen meleg van itt, kicsi fiam?

S a szavak vagy talán a bekecs hatására a hideggé vált konyhában hirtelen meleget kezdtek lehelni a falak. De a kisfiú ezt már csak álmában érezte, mert egyszeriben elaludt.

S másnapra a mese – valóssággá változott. Megjött a napocska, s a szegény ember még aznap munkát kapott az erdésztől. Ha munka van, tej is van meg kenyér is. S ha a fejsze dolgozik, a kemence is megteelik meleggel. A jó meleg pedig igencsak kipirosítja az emberi arcokat.

Lám, lám, így szépítette meg a mese egy ötéves perbetei kisgyerek életét.

A mese, amely ott született a Sallai utcában, egy olyan kis házban, melynek két szívós szerda áll az udvarában.

zenőórét

A LIBAMADÁR

Kovács Jolánka

Élt egyszer egy liba.

Ej, sokat zsörtölődött vele a gazdája. Hogy miért? Hát azért, mert ez a liba alig evett valamit. Mindennap bekapott néhány szem kukoricát, ennyi volt az egész. Megtönni sem lehetett. Ha a gazdának néha sikerült elkapnia, hogy tömés-re fogja, olyan patáliát csapott, hogy összefutottak a szomszédok:

– Gi-gá-gá-gá-gá! Gi-gá-gá-gá-gááá!

És úgy belecsípett a gazda ujjába, hogy az rögtön elengedte.

Pedig ha értette volna, mit kiabál! Azt kiabálta:

– Nem leszek pecsenye! Tán-cosnó leszeek!

Sovány is volt, csak úgy zörögtek a csontjai. Egész nap szaladgált az udvaron, és alig várta, hogy forgószerű kerekedjen. Ahogy az táncoltatta az udvaron a leveleket, kukoricaszemeket, ő is ott forgott-pörgött, lebegtette a szárnyait, időnként még toppantott is, bokázott, csak úgy pengett a sarga sarkantyúja.

– Bolond ez a liba! – mondta ilyenkor a gazdája. – Mit kezdjek vele?

Addig-addig törte a fejét, mígnem rájött, hogy legjobb lesz, ha eladja. Kivitte a vásárra. Jött egy fősvény asszony, megkérdezte:

– Mi az ára ennek a libának?

– Öt peták – felelte a gazda.

„Hm! – gondolta a fősvény asszony. – Láttam egy másikat ezen a soron, azért tíz petákot kértek. Igaz, hogy az hízott liba volt! No de majd én felhizlalom ezt a soványat.”

– De hisz csupa csont és bőr! – mondta az árusnak. – Legyen három peták.

– Négy! – felelte a gazda.

Hát jó, a fősvény asszony beleegezett. A hóna alá csapta a libát, és ment haza. Otthon aztán előkereste azt a fél vödör kukoricát, ami még tavalyról maradt. Valahogy sikerült kispórolnia a tyúkoktól.

– Na gyere, libuskám! – kiáltott. – Hadd tömjelek meg!

Ám a liba elszaladt tőle. Az asszony elkapta valahogy, de a liba nagyot kiáltott:

– Gi-gá-gá-gá-gá! Gi-gá-gá-gá-gááá!

Vagyis azt kiabálta:

– Nem leszek pecsenye! Tán-cosnó leszeek!

És úgy belecsípett a fősvény asszony ujjába, hogy az rögtön elengedte.

No hiszen. Eltelt egy hét, és a libát nem sikerült megtönnie. Ha nem kergette az asszony, az udvaron szaladgált, és ha forgószerű kerekedett, máris táncra perdült. Nézte az asszony:

– Bolond ez a liba. No, majd túlados én rajta.

Ki is vitte a vásárra. Jött egy suhanc, megkérdezte:

– Mi az ára ennek a libának?

– Hat peták – mondta a fősvény asszony.

„Hm! – gondolta a suhanc. – Az anyám azt mondta, hogy vigyek egy libát, de vigyek is haza a pénzből...”

– Jól van – mondta, és odaadta a hat petákot az asszonynak. „Még négy petákot haza is tudok vinni!” – gondolta a fiú boldogan.

„Négy petákért vettem, hárt eladtam. Jó vásár!” – dörzsölte össze a tenyerét elégedetten a fősvény asszony.

A suhanc a hóna alá csapta a libát, vitte haza. Hej, nagyot kiáltott az anyja, amikor meglátta:

– Mit vettél, te szerencsétlen? Nem láttad, milyen sovány ez a liba?

– De hazahoztam négy petákot a tízből! – mutatta a fiú a pénzt.

– Ej, fiam, fiam! – sóhajtott az asszony. – Sose jön meg az eszed! No mindegy, megpróbálom felhizlalni... Fogjad azt a libát, mindjárt jövök.

Hozott egy marék kukoricát, jó erősen megfogta a libát, leült vele egy sámlira, hogy majd megtömi. De alighogy leült, a liba nagyot kiáltott:

– Gi-gá-gá-gá-gá! Gi-gá-gá-gá-gááá!

Vagyis azt kiabálta:

– Nem leszek pecsenye! Tán-cosnó leszeek!

És úgy belecsípett az asszony ujjába, hogy az rögtön elengedte.

Eltelt egy hét, az asszonynak nem sikerült a libát megtönnie. Az egész nap az udvaron lebzelt, várta, hogy forgószerű kerekedjen. Akkor aztán táncolt, bokázott, forgott-pörgött, csapkodott a szárnyaival.

– Bolond ez a liba! – elégelte meg az asszony. – Holnap eladod a vásáron! De hét petákon

alul ne add! – parancsolt rá a fiára.

Másnap el is vitte a suhanc a libát a vásárra. Jött egy buta ember, aki még életében sohasem látott libát.

– Miféle madár ez? – kérdezte a suhancról.

– Libamadár – felelte a suhanc.

– Na és mennyi az ára?

– Hét peták – felelte a fiú.

– Szép madár – mondta az ember. – Tud-e énekelni?

– Tud bizony! – mondta a suhanc. – Otthon egész nap énekelni fog, meglátod. Itt most hallgat, nem szereti a tömeget.

– Hát jó, megveszem! – mondta az ember. Odaadta a hét petákot, hóna alá csapta a libát, és már ment is. „Gyönyörű madár – gondolta magában. – De vennem kell neki egy jó nagy kalitkát.”

„Hét peták! – gondolta a suhanc. – Még anyám is örülni fog, hisz hárt vettem, hétért eladtam. De még bolondabb, aki megvette!”

A buta ember meg boldogan vitte a karjaiban a libát, ment, nézelődött, hátha talál egy jó nagy kalitkát a libamadárnak a vásáron. Egyszer csak gondolt egyet, okosat: „Jobb lesz, ha leoldom ennek a madárnak a lábairól a madzagot. Minek összekötni a lábát? Hisz a kalitkából úgysem tud majd kiszaladni.”

Le is oldotta a madzagot. No, abban a pillanatban éppen a vásári komédiásokhoz ért. Szólt a zene, bolondoztak a komédiások, sokan körülállták őket. És ez még nem volt elég. Hirtelen forgószerű kerekedett!

Ej, a liba kiugrott a buta ember kezéből, a komédiások közt termett, és táncolni kezdett. Pergett-forgott, bokázott, csak úgy pengett a sarga sarkantyúja.

Tapsolt a közönség! Három kalapot is teledobáltak pénzzel, amikor elállt a forgószerű, és a liba befejezte a táncot. Még meg is hajolt.

– Ez ám a táncosnő! – kiáltotta az egyik komédiás.

– Még hogy táncosnő! Ez a madár az enyém! Hét petákot adtam érte! – törte át magát a tömegen a buta ember.

– Ha liba, ha madár, adok érte harminchet! – nevetett a komédiás, azzal a buta ember kezébe nyomta a pénzt.

Jó dolga volt ezután a libának. Bejárta a világot a komédiásokkal, táncolhatott kedvére. A legfinomabb magvakkal, friss fűvel, cickafarkkal, pitypanggal etették. Ő azonban ezekből is csak csipegetett – hisz egy táncosnőnek vigyáznia kell az alakjára!

Igaz-e?

Libamadár (Balázs Géza illusztrációja)

iránytű – fiatal írók rovata

BICIKLI

Lassú tempóval halad végig a töltésen, sárhányója ritmusosan cipipel. A nap még csak ébredszik, de ő már úton van. Biciklivel indult el világot látni, ki a természetbe. Kontyba kötött haja a felkelő nap fényében a megsárgult mezők száraz füveihez hasonlít. Néhány aprócska fürt kiszabadul, és a könnyű nyári szél bolondosan az ujjai köré csavargatva játszik velük. Vállán egy vászontáska. A hosszú és merev fűszálak olykor-olykor a forgó kerekek küllőin hárfáznak. A folyóból egy szürke gém röppen a magasba, és a távolban álló kiszáradt, öreg, kopasz fűz koronájába ül. Csőrét az ég felé emeli, a kelő nap fényében kecses teste egybeolvad a sötét ágakkal.

Ahogy a bicikli lassan halad a töltésen, a fűben riadt pockok surrannak sisteregve. Az egyre magasabbra emelkedő napkorong vörös fényt önt az ágas-bogas fák koronájára. Madarak hangos éneke üdvözli a hajnalt. Harsányan csipogó verebek raja ereszkedik le a kölesföldekre, majd hullámozó sötét felhőként emelkedik föl s alá, hol közeledve, hol távolodva a folyótól, mígnem egy pillanat alatt eltűnnek a közeli kis erdőben.

Biciklizés közben semmire sem gondol. Gondolatai jönnek-mennek és tovaszállnak, akár a kölesmező verebei. Szelíden mosolyog. Örül a rét könnyű reggeli illatának, és a folyó felől fúvó frissítő szélnek. Megáll. Leszáll a bicikliről és

lesétál a folyóhoz. A tiszta vízben csukák várakoznak a szer-teágazó fűzek árnyalta vízben. Megszámolja. Tizenhárman vannak. Tarisznájába nyúl, elővesz egy almát. Beleharap. Aki almát reggelizik, könnyű lesz a napja, gondolja, és mosolyogva nézi a csukákat. Miután megette az almát, folytatja útját. Egyre közeledik egy faluhoz, melynek dombtetőre épült temploma már messziről látszik. Nem kanyarodik le, tovább teker a dimbes-dombos úton egészen be az erdőbe. Az erdei út kacskaringós. Kíváncsi őzek figyelik a surranó vendéget. Egy borzcsalád is előbújik vackából, orrukkal a levegőből olvasznak, kiféle, miféle ez a csöndesen haladó teremtmény. Ágról ágra röppenve egy zöld-

Dúdor István: Magányos vadalma (1986)

ke figyeli a lányt a kerékpáron. A bükkök elsusogják egymásnak, hogy egy kedves lény hamarosan az erdő szélre ér. Még előtte áll e vidék legmagasabb dombja. A legmagasabb domb oldalából egy szépen ívelt szí-

várvány emelkedik, összekötteget s földet. A lány mosolyogva beletapos a pedálba, a mezőkön át teker egészen fel a magasba. A szivárvány színein pörögnek kerekei, s nevetve eltűnik az égen.

Nagy Emese Ingrid

Érzékelés

Látni és érezni. Az ólmot az arcomon, a hiteltelenséget körülöttem. Látni a rendelőben a fiatal nőt, aki gyermeke életéért könyörög. Már rég nem az orvosokhoz. Mégis itt van. Látni a tetszeni vágyást. Érezni az érzéketlenséget. Félelmet. Mindig csak a félelmet. Illegitim minden körülmények között. Látni a hiúságot. Hallani a panaszkodást, fennhéjázást. Az ízeket már nem is érzem. Olvasni a sok szabad verset, kritikát. Begombolni a kabátom, mert hideg van. Túljutni a görcsökön, eltitkolni, ha van rá okom. Várom. Egyre várom. Érezni a közönyt, látni a mosolyt a tükörben. Hallani a görcsös nevetést. Olvasni az időt a térben. Térjek már észhez. Töröljem le a cipőmet, ha megbotlottam egy macskakőben. Megtanulok hallgatni. Elfelejtettek. Minket rég elfelejtettek.

Hétköznapi

Szemlélnék szövegrengetegben. Olyan szép vagy. Alaktalan kedvesség a személyközi interakciók között. Mi olyan fáradtak vagyunk. Türelemmel viselünk el mindent.

Van

Van, amikor nem bírható el a fájdalom. Tovább kell adni. Generációról generációra. Barátról barátra. Betegről orvosra. Szakképzetlen. Félünk attól, hogy gyengeségeinket csak torzul lehet, ha lehet, újrahasznosítani.

Dúdor István: Angyalfestő (1986)

mozaik

Hiányzik a könyvtárából egy regény, verseskötet, antológia vagy irodalmi kiadvány? Egy régebbi felvidéki szerző könyvét keresi? Forduljon hozzánk bizalommal, szívesen segítünk a könyv beszerzésében. Jelentkezzen a **helyorseg@liliumaurum.sk** címen!

Évfordulók

80 évvel ezelőtt, június 14-én született **Mila Haugová** szlovák költő és műfordító. Első műveit 1976-ban tette közzé a Nové slovo magazinban. 1980-ban jelent meg az első verseskötete *Hrdzavá hlina* címmel. 2016-ban szlovák nyelvre fordította Vida Gergely *Horror klasz-szikusok (Oči skál)* című verskötetét, 2018-ban pedig Tóth László *Wittgenstein szóvivője* című kötetét (*Wittgensteinov hovorca*)

95 évvel ezelőtt, június 17-én született **Sütő András** Herder- és Kossuth-díjas erdélyi magyar író (megh. 2006. szeptember 30-án). 18 évesen jelent meg nyomtatásban első írása *Levél egy román barátomhoz* címmel. Fiatalon számos erdélyi lapnak dolgozott, 1959-től 1989-ig pedig az Új Élet főszerkesztője volt. 1970-ben jelent meg máig legismertebb alkotása, az *Anyám könnyű álmot ígér* című naplóregénye.

120 évvel ezelőtt, június 5-én született **Szenes Erzsi** költő, író (megh. Tel-Avivban, 1981 májusában). A két háború között Magyarországon is ismert és elismert alkotó, a csehszlovákiai magyar irodalom egyik legnagyobb tehetsége. Verseskönyvein kívül regénye, napló-, továbbá emlékezőskötete jelent meg.

135 évvel ezelőtt, június 25-én született **Karinthy Frigyes** író, költő, humorista (megh. 1938. augusztus 29-én), a múlt századi magyar irodalom egyik legeredetibb alakja. 1908-tól a Nyugat munkatársa. 1912-ben egyszerre jelent meg két novelláskötete, két humoreszkgyűjteménye, továbbá az irodalmi paródiáit tartalmazó *Így írtok ti*, amellyel egy csapásra ismert és népszerű lett.

közönségtalálkozó

MESEBESZÉD SZIMPÓZIUM

A Szlovákiai Magyar Írók Társasága először szervezett olyan szimpóziумot, amelynek témája a mese volt. Az eseményre a dunaszerdahelyi Csallóközi Múzeum kiállító- és előadótermében került sor a közelmúltban. Az előadók több szempontból közelítették meg a mese témakörét, tartalmas és újszerű előadásuk hozzászólásokra ösztönözte a résztvevő közönséget is. Igaz, hogy a rendezvény hosszúra nyúlt, de azzal a megállapítással ért véget, hogy ezzel a szinte kimeríthetetlen kérdéskörrel sokszor kell még foglalkozni, mert nagyon sok a tennivaló. A mese világa rendkívül értékes kulturális és irodalmi kincs, nem mindegy, hogyan bánunk vele.

A szimpóziумon a következő előadások hangzottak el: Lukács Hajnalka a gyerekirodalom és az illusztráció kapcsolatáról tartotta meg elmélkedését. Póda Erzsébet a mesében használt szöveg- és stílushasználat kérdését boncolgatta. Molnár Kantner Éve a meseterápia érdekes elemeit ismertette. Száraz Pál a népköltészeti elemekről beszélt. Kocsis Aranka pedig a gyereklapok múltbéli és jelenkori helyzetét vázolta fel. A szimpóziумot Z. Németh István vezette.

A szimpóziум előadói (Szabó Manyi felvétele)

(P.E.)

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Antal Tamás (1962), világutazó, Dunaszerdahely
Balázs F. Attila (1954), költő, Felsőnyárad
Balázs Gyéza (1959) festő, grafikus, Párkány
Farkas Veronika (1943) művészettörténész, Komárom
Hogya György (1956) író, szerkesztő, Királyhelmece
Gubó Mária (1986) prózaíró, Zsitvabesenyő
Gyurkovics Anikó (1979) prózaíró, Siposkarcsa
Juhász Dósa János (1969) újságíró, Balogfala
Kovács Jolánka (1958) író, költő, műfordító, Nagybecskerek
Kovács Kitti (1999) prózaíró, Pered
Kövesdi Károly (1953) költő, író, publicista, Pozsony
Magyar Zoltán (1967) író, néprajzkutató, Kiskőrös
Morva Mátyás (1994) prózaíró, Ipolyság

Nagy Emese Ingrid (1997) író, Marosvásárhely
Nagy Erika (1961) író, szerkesztő, Nyárasd
Pándy Lajos (1922–2014) színész, író, Perbete
Reczai Lilla (1993) újságíró, szerkesztő, Komárom
Saitos Lajos (1947) költő, szerkesztő, Soponya
Száraz Pál (1954) író, költő, Nagyfüdemes
Székelyhidi Zsolt (1973) zenész, író, Debrecen
Tóth N. Katalin (1975) prózaíró, Sáró
Várai Artúr (1989) képzőművész, illusztrátor, Siófok
Z. Németh István (1969) költő, író, szerkesztő, Csicsó
Zalán Tibor (1954) költő, író, Szolnok
Zirig Árpád (1940) költő, prózaíró, Dunaszerdahely

Lapszámunkat **Dúdor István** (1949–1987) dereski festő és grafikus műveivel illusztráltuk.

rejtvény

MAGYAR ZENEKAROK NYOLC IRÁNYBAN

Rejtvényünkben 57 magyar együttes nevét rejtettük el nyolc irányban. A ki nem húzott betűk összeolvasva adják a megfejtést, egy másik népszerű zenekar nevét. A megfejtéseket június 30-ig várjuk a helyorseg@liliumaurum.sk-ra. A helyes megoldók között értékes könyvcsomagot sorsolunk ki. Májusi rejtvényünk nyertese Palásti Aranka (Léva). Gratulálunk!

ALBA REGIA	FIRKIN	NOX
APOSTOL	FLM	OMEGA
ATLANTIS	GEMINI	P. MOBIL
ATLAS	GENERÁL	PÁL UTCAI FIÚK
BEATRICE	HOBO BLUES BAND	PANTA RHEI
BERGENDY	HUNGÁRIA	PIRAMIS
BIKINI	ILLÉS	REPUBLIC
BON BON	KALÁKA	R-GO
BONANZA BANZAI	KARTHAGO	ROLLS
COLOR	KEX	SCAMPOLO
DINAMIT	KFT	SENATOR
EAST	KORÁL	SKORPIÓ
ECHO	KORMORÁN	SO-HO
ELSŐ EMELET	LÁMA	STEP
EMBEREK	LGT	SZIÁMI
FAN-FAN	LORD	VAD FRUTTIK
FÁRAÓ	METEOR	ZAPHIR
FAVÁGÓK	METRO	ZORALL
FAXNI	NEOTON FAMÍLIA	ZORD

A I L Í M A F N O T O E N O B N O B
K N H K I I K Ó G Á V A F A X N I F
Ú I S U R P N P I F S C A M P O L O
I M S S N O T I E P Á E Á P T M T G
F E H A I G L I K T R R M I R G E A
I G H O L T Á O M I S O A B O P L H
A R A R B T N R C A B Z K Ó E I E T
C S I M A O A A I I N I I S T R M R
T L L H Á T B L L A T I L Á E A E A
U E N L P L N L B T G S D L M M Ő K
L C I S O A Á A U A A E A R É I S O
Á I K T E R Z R P E R K M E O S L R
P R R F O N F O E O S E Á O C L E M
É T I K A D A Z R N S B G L G H S O
N A F N A F S T O T E T A I A R O R
A E O V B K E X O R E G O N A K H Á
O B E R G E N D Y R D M R L D Z O N

Készítette: Z. Németh István

képregény

AZ IDŐ KERKEKE

Tóth M. Katalin novellájából a forgatókönyvet írta: Z. Németh István
Rajzolta: Várai Artúr

